

H¹TÜRK VE ALMAN CEZA HUKUKUNDA AİLE HUKUKUNDAN DOĞAN BAKIM, EĞİTİM VE DESTEK YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ SUÇU

THE CRIME OF BREACH OF THE DUTY OF CARE, EDUCATION AND SUPPORT ARISING FROM FAMILY LAW IN TURKISH AND GERMAN CRIMINAL LAW

Arş. Gör. Dr. Alparslan DERELİ *

ÖZET

Bu çalışmada Türk Ceza Kanunu'nun 233/1 hükmü ile Alman Ceza Kanunu'nun § 170/1 ve § 171 hükümleri karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Türk hukukunda aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ihlali tek bir madde altında düzenlenmiş olup, bakım, eğitim ve destek yükümlülükleri seçimlik hareketli ve soyut tehlike suçu kapsamında korunmaktadır. Buna karşılık Alman Ceza Kanunu'nda nafaka yükümlülüğünün ihlali (§ 170/1 StGB) ile çocukların ve gençlerin bakım ve eğitim yükümlülüklerinin ihlali (StGB § 171) ayrı suç tipleri altında düzenlenmiştir. Bu ayrım hem korunan hukuki değerleri daha belirgin kılmakta hem de ceza sorumluluğunun sınırlarını daha açık şekilde çizmektedir.

Çalışmada, her iki sistemin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmuş, özellikle Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemenin belirsizlik doğuran yönleri eleştirel olarak incelenmiştir. Alman hukukundaki somut tehlike şartının, ceza hukukunun “ultima ratio” ilkesi ile uyumlu olduğu, buna karşılık Türk hukukunda soyut tehlike suçunun geniş kapsamlı ve belirsiz bir yapı arz ettiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmada Türk hukukundaki aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ihlali suçu bakımından, Alman hukukunda olduğu gibi nafaka yükümlülüğünün açıkça hükme eklenmesi ve ceza sorumluluğu için somut tehlike şartının aranması yönünde öneriler sunulmuştur.

^H Eserin Dergimize geliş tarihi: 23.10.2025. İlk hakem raporu tarihi: 27.10.2025. İkinci hakem raporu tarihi: 14.11.2025. Onaylanma tarihi: 06.12.2025.

* Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı, alparsland@pau.edu.tr. Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0003-3246-6684
Esere Atıf Şekli: Alparslan Dereli, “Türk Ve Alman Ceza Hukukunda Aile Hukukundan Doğan Bakım, Eğitim Ve Destek Yükümlülüğünün İhlali Suçu”, YÜHFD, C.XXIII, 2026/1, s. 83.

Anahtar Kelimeler: Bakım, Eğitim ve Destek Olma Yükümlülüğünün İhlali; Nafaka Yükümlülüğünün İhlali; Soyut ve Somut Tehlike Suçu; Aile Hukuku; Ailenin Korunması

ABSTRACT

This study provides a comparative analysis of Article 233/1 of the Turkish Criminal Code and Sections 170/1 and 171 of the German Criminal Code. In Turkish law, the violation of family law obligations is regulated under a single provision, where obligations of care, education, and support are protected as alternative acts within the framework of an abstract endangerment offence. In contrast, the German Criminal Code regulates the violation of the maintenance obligation (StGB § 170/1) and the violation of care and educational duties towards children and young persons (StGB § 171) as separate offence types. This distinction not only clarifies the protected legal interests but also defines the boundaries of criminal liability more explicitly.

The study identifies the similarities and differences between the two systems, critically examining the ambiguous aspects of the Turkish provision. It concludes that the requirement of concrete endangerment in German law is more consistent with the principle of criminal law as ultima ratio, whereas the Turkish regulation, as an abstract endangerment offence, presents a broader and less precise framework.

Accordingly, the study proposes reforms in Turkish law, suggesting that the offence of violating family law obligations should explicitly include the maintenance obligation, and that criminal liability should be contingent upon the existence of concrete endangerment, in line with the German model.

Keywords: Violation of Care; Education and Support Obligations; Breach of Maintenance Obligation; Abstract and Concrete Endangerment Offence; Family Law; Protection of the Family

GİRİŞ

İnsanlığın başlangıcından bu yana var olan aile kavramı, toplumların oluşmasıyla birlikte toplumun en temel yapı taşı haline gelmiştir²⁰¹. Toplum ve devletlerin değişip geliştiği gibi aile kurumu da zamanla değişikliklere uğramıştır²⁰². Önceki dönemlerde aile üst soyların da dahil olduğu daha geniş kavramken, günümüzde aile kurumu eşler ve henüz evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile haline gelmiştir²⁰³. Nüfus Hizmetleri Kanunu m.3/1-(d) bendine göre aile kurumundan, “aynı soydan olup, bir aile sıra numarası altında kayıtlı olan kişiler ile onların eş ve çocukları” anlaşılmaktadır.

Aile kurumu, hukuk düzeninde de başta anayasa olmak üzere çeşitli uluslararası sözleşme ve kanunlarla koruma altına alınmıştır. AİHS m. 12’de her erkek ve kadının evlenme hakkı olduğu, 8. maddede aile hayatına saygı hakkı koruma altına alınmıştır. Avrupa Sosyal Şartı m. 16’da taraf devletlerin, ailenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla ekonomik, kanuni ve sosyal yönlerden ailenin korunmasını taahhüt edecekleri düzenlenmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 10. maddesine göre taraf devletler, toplumun temel yapı taşı olan ailenin kurulması, çocukların eğitim ve bakım yükümlülüğü bulunduğu sürece en geniş çerçevede koruma ve yardımın yapılması konusunda her türlü tedbiri almakla mükelleftirler. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme’nin 23. maddesinde ailenin toplumun temel kurumu olduğu, eşlerin eşit hak ve yükümlülüklerle sahip olduğu; ailenin kurulması, eşlerin hak ve yükümlülükleri bakımından sözleşmeye taraf devletlerin birtakım tedbirler alması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Son olarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme’nin 16. maddesine göre sözleşmeye taraf devletlerin kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkilerinde doğabilecek her türlü ayrımcılığı önlemek, kadın-erkek eşitliğini sağlayabilmek için çeşitli önlemler alması gerekir.

Türk hukukunda Anayasanın 41. maddesiyle aile kurumu koruma altına alınmıştır. Maddenin 2. fıkrasında devletin, “ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri” alacağı, 3. fıkrasında da her çocuğun “korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı

²⁰¹ Mehmet Ali Uçar, *Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası* (Yetkin Yayınları 2003) 21.

²⁰² Mustafa Dural, Tufan Oğuz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 2025) 1 pn.6.

²⁰³ Dural, Oğuz ve Gümüş, (n 2) 1 pn.7; Hamide Zafer, ‘Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu (TCK m. 233)’ (2009) 8(2) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 109, 109.

olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına” sahip olduğu düzenlenmiştir. Alman Anayasası’nın (GG) 6. maddesinin 2. fıkrasında çocukların bakım ve eğitimi, anne ve babanın hak ve yükümlülükleri olduğu, devletin de bunu denetleme yetkisi olduğu hüküm altına alınmıştır.

Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 185’te eşlerin evlilik birliğinden doğan hak ve yükümlülükleri olduğu, çocukların bakım, eğitim ve gözetimini beraber üstlenmeleri gerektiği düzenlenmiştir. TMK m. 327 vd. ise anne ve babanın çocuklarının bakım, eğitim ve korunmasına ilişkin yükümlülükleri ortaya konulmuştur. Alman Medeni Kanunu (Bürgerliches Gesetzbuch-BGB) § 1353’e göre evlilik hayatında eşlerin birbirine karşı yardım, destek, sadakat ve birlikte yaşama yükümlülükleri bulunmaktadır. BGB § 1626’da ebeveynlerin reşit olmayan çocuklarına bakma yükümlülüğü ve hakkı bulunmaktadır.

Aile hayatı, özel hayatın bir parçası olması (AİHS m. 8) sebebiyle evlilik birliği, eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı bazı yükümlülükleri sınırlı bir şekilde koruma altına alınmıştır. TCK’ya bakıldığında ailenin korunması amacıyla kanunun 3. kısım 8. bölümünde m. 230-234 arasında aile düzenine karşı suçlar düzenlenmiştir. Kanunun 233. Addesinde, 765 sayılı TCK’da düzenlenmeyen aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçları düzenlenmiştir. Buna göre 1. fıkra da aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim ve destek olma yükümlülüğünün ihlali suçu; 2. fıkra da hamile ya da birlikte yaşadığı gebe kadını terk suçu; 3. fıkra da çocukların ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokma suçu yer almaktadır.

Alman Ceza Kanunu’nda (StGB) özel hükümler kısmının 12. bölümünde § 169-173 arasında kişisel hal, evlilik ve aileye karşı suçlar düzenlenmiştir. TCK’dan farklı olarak aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçları, farklı maddelerde düzenlenmiştir. Buna göre § 170’te nafaka yükümlülüğünün ihlali, § 171’de bakım veya eğitim yükümlülüğünün ihlali düzenlenmiştir.

Çalışmada Türk ve Alman ceza hukukunda yalnızca aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim ve destek yükümlülüğünün ihlali suçlarına mukayeseli olarak yer verilmiştir (TCK m. 233/1; StGB § 170/1 ve § 171)²⁰⁴.

²⁰⁴ TCK m. 233/1: “Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”.

StGB § 170/1: “Yasal nafaka yükümlülüğünden kaçınan ve bu nedenle nafaka hakkına sahip kişinin temel ihtiyaçları tehlikeye giren veya başkalarının yardımı olmadan tehlikeye girecek olan kişi, üç yıla kadar hapis cezası veya para cezası ile cezalandırılır”

YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

Türk hukukunda bu yükümlülüklerin ihlali tek bir fıkra düzenlenirken; Alman hukukunda buna karşılık gelen StGB § 170/1 ve § 171 şeklinde iki farklı hüküm yer almaktadır. StGB § 170/1’de nafaka yükümlülüğünün ihlali suçu, StGB § 171’de bakım ve eğitim yükümlülüğünün ihlali suçu düzenlenmiştir.

I. AİLE HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN BAKIM, EĞİTİM VE DESTEK (NAFAKA) YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ SUÇU (TCK M. 233/1; StGB § 170/1 ve § 171))

A. Suçla Korunan Hukuki Değer

TCK m. 233’te birden fazla suç düzenlenmiş olması sebebiyle her fıkra korunan hukuki değer kısmen farklılaşabilmektedir. Ancak her üç fıkra da genel itibariyle aile bireylerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması korunan hukuki değer olarak kabul edilmektedir. Aile fertlerinin, yükümlü olduğu diğer aile fertlerinin belirli güvenli ve sağlıklı şartlarda yaşamlarını sürdürmesi bakımından üzerinde düşen yükümlülükleri yerine getirmesi gerekir²⁰⁵.

İnceleme konusu suç bakımından öncelikli olarak bakım, eğitim ve destek yükümlülüğünün muhatabı olan aile bireyi, çoğunlukla eş, çocuk veya kanunen destek alabilecek diğer yakınların, beden, ruh ve ahlak yönleriyle gelişiminin sağlanması korunan hukuki değerdir²⁰⁶.

Diğer taraftan gerek Anayasa gerekse uluslararası sözleşmelerde aile kurumunun toplumun temel yapı taşı olduğunun vurgulanması sebebiyle söz konusu suçla ayrıca bir anlamda aile birliğinin sağlıklı ve huzurlu oluşumu ile toplum düzeninin sürekliliği de korunmak istenmektedir²⁰⁷. Ancak

StGB § 171: “On altı yaşından küçük bir kişiye karşı bakım veya eğitim yükümlülüğünü ağır bir şekilde ihlal eden ve bu suretle koruması altındaki kişiyi, bedensel veya ruhsal gelişiminin ciddi şekilde zarar görmesi, suç alışkanlığı edinmesi veya fuhuş yapması tehlikesine maruz bırakan kimse, üç yıla kadar hapis cezası veya para cezası ile cezalandırılır”.

²⁰⁵ Asuman Aytekin İnceoğlu ve M. Murat İnceoğlu, ‘Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçları’ (2012) 9(2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Duygun Yarsuvat’a Armağan 349, 351; Köksal Bayraktar ve Fulya Eroğlu, ‘Aile İçi Şiddete İlişkin Ceza Kanunu Çerçevesinde Genel Bir İnceleme’ (2011) 9(2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 63, 99.

²⁰⁶ Ayşe Nuhoglu, *Aile Düzenine Karşı Suçlar* (Beta 2009) 144; Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 351; Aysun Altunkaş, ‘Türk Ceza Kanunu’nda Aile Hukukunda Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali’ (2017) 5(2) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 15, 18.

²⁰⁷ Altunkaş (n 6) 18; Nuhoglu (n 6) 144; Köksal Bayraktar, Vesile Sonay Evik, Zeynel T. Kangal, Pınar Memiş Kartal, Ali Kemal Yıldız, Hamide Zafer, Güçlü Akyürek, Eylem Aksoy Retornaz, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Ali Hakan Evik, Sinan Altunç, Asuman Aytekin *YUHFD Vol. XXIII No.1* (2026)

doktrinde aile düzeninin korunan hukuki değerler arasında yer almadığı görüşü de savunulmaktadır²⁰⁸. Bu görüşe göre aile düzeni korunuyor olsa bu suçlar arasında sadakat yükümlülüğü de korunurdu. Devlet, aile yaşamı özel hayatın bir parçası olması sebebiyle (AİHS m. 8) sınırlı koruma sağlar. Kanaatimizce ceza hukuku bağlamında sadakat yükümlülüğünü korumayıp sadece medeni hukuk bakımından bir sonuç bağlaması devletin sınırlı korumasına örnek teşkil etmektedir. Aile ilişkisi içinde olmayan kişiler bakımından da söz konusu suçun işlenebilmesinden gerekçesinden hareketle, ilgili suçlarla aile düzeninin korunmadığı anlamının çıkarılmayacağı düşüncesindeyiz.

Alman hukukunda yer alan suçlara baktığımızda Türk hukukuna göre bu suçların kapsamı biraz daha farklı düzenlendiği için korunan hukuki değer kısmen farklılaşabilmektedir. Daha önceden StGB § 170/1’le aile bağlarının korunduğu savunulmaktaydı²⁰⁹. Günümüzde hem nafaka hakkına sahip kişilerin yaşam ihtiyaçlarının tehlikeye düşmesinin hem de sosyal kurumların nafaka yükümlüsünün karşılaması gereken giderler için haksız yere kaynak tahsisine maruz kalmasının önlenmesi amaçlanmaktadır²¹⁰.

StGB § 171’de düzenlenen suçla on altı yaşından küçük çocuk ve gençlerin sağlıklı bedensel ve ruhsal gelişimini koruması amaçlanmaktadır²¹¹. Korunan

İnceoğlu ve Fulya Eroğlu, *Özel Ceza Hukuku-Cilt VII- Genel Ahlaka Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar* (On İki Levha Yayıncılık 2020) 274; Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Türk Ceza Kanunu-Cilt 5* (Adalet Yayınevi, 2010) 6557.

²⁰⁸ Görüş için bkz. Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 352.

²⁰⁹ Görüşü Aktaran: Lara Höhne, *Die Verletzung der Unterhaltungspflicht gemäß § 170 I StGB* (Duncker & Humblot 2024) 20.

²¹⁰ Christian Ritscher, ‘StGB § 170’ içinde Jürgen Schäfer (ed.) *Münchener Kommentar zum StGB*, Band 3 (5. Auflage, C.H.Beck 2025) kn.4; Monika Frommel ve Edward Schramm, ‘StGB § 170’, içinde Urs Kindhäuser, Ulfrid Neumann, Hans-Ulrich Paeffgen ve Frank Saliger (eds.) *Nomos Kommentar-Strafgesetzbuch*, BT (6. Auflage, Nomos 2023) kn.6; Nikolaus Bosch ve Ulrike Schittenhelm, ‘StGB § 170’, içinde Jörg Eisele (ed.) *Tübinger Kommentar Strafgesetzbuch* (31. Auflage, C.H.Beck 2025) kn.1; Karl Lackner, Kristian Kühl ve Martin Heger, ‘StGB § 170’, *Strafgesetzbuch Kommentar* (30. Auflage, C.H.Beck 2023) kn.1; Höhne (n 9) 20; Bernd von Heintschel-Heinegg ‘StGB § 170’, içinde Bernd von Heintschel-Heinegg ve Hans Kudlich, *Beck’scher Online Kommentar-StGB* (66. Auflage, C.H. Beck 2025) kn.1.

²¹¹ Stefan Wiedner, ‘StGB § 171’ içinde Gabriele Cirener, Henning Radtke, Ruth Rissing-van Saan, Thomas Rönau ve Wilhelm Schluckebier (eds.) *Leipziger Kommentar Strafgesetzbuch*, Band 9 (13. Auflage, De Gruyter 2022) kn.9; Christian Ritscher, ‘StGB § 171’ içinde Jürgen Schäfer (ed.) *Münchener Kommentar zum StGB*, Band 3 (5. Auflage, C.H.Beck 2025) kn.4; Nikolaus Bosch ve Ulrike Schittenhelm, ‘StGB § 171’, içinde Jörg Eisele (ed.) *Tübinger Kommentar Strafgesetzbuch* (31. Auflage, C.H.Beck 2025) kn.1; Monika Frommel ve Edward Schramm, ‘StGB § 171’, içinde Urs Kindhäuser, Ulfrid YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

hukuki değerler bir çocuğun veya gencin gelişiminde kendi haline bırakılmasından öteye gitmektedir. Söz konusu suç bakım ve eğitimle yükümlü olanlara, çocuğu büyüme yolunda destekleme, ona tavsiyelerde bulunma ve fiili yardım ile eşlik etme yönünde bir sorumluluk yüklemektedir. Yüklenen sorumluluk, çocuğun yaşına göre değişiklik gösterebilmektedir²¹². Zira altı yaşında bir çocuğun bakım ve eğitim ihtiyacı, on beş yaşındaki bir çocuğa göre daha farklıdır. StGB § 171, kadınların şüpheli olarak %50'den fazla oranda yer aldığı tek normdur ancak çocukların bedensel olarak kötü muameleye maruz bırakılması ve nafaka ödeme yükümlülüğünün ısrarla yerine getirilmemesi gibi kovuşturulan fiiller de karşılaştırmaya dâhil edildiğinde § 169-§171'in bütününe ilişkin genel tabloda bu oran tersine dönmektedir²¹³.

B. Suçun Unsurları

1. Tipiklik Unsurları

a. Suçun Maddi Unsurları

aa. Fail

Fail, suçun fiilini gerçekleştiren kişi veya kişilerdir (TCK m. 20, StGB § 25). Herkesin kendi fiilinden dolayı cezai sorumluluğu söz konusudur. Türk ve Alman hukukundaki suçlar bakımından fail, yalnızca aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim ve destek olma (nafaka) yükümlülüğüne sahip olan kişiler olabilir. Dolayısıyla söz konusu suçların faili herkes olamayacağı için suç, özgü suç niteliğine sahiptir²¹⁴. Bu yükümlülüğün kimde olduğu TMK'ya göre belirlenecektir. Ancak bazı hallerde idari kararlar da bu

Neumann, Hans-Ullrich Paeffgen ve Frank Saliger (eds.) *Nomos Kommentar-Strafgesetzbuch*, BT (6. Auflage, Nomos 2023) kn.4; Karl Lackner, Kristian Kühl ve Martin Heger, 'StGB § 171', *Strafgesetzbuch Kommentar* (30. Auflage, C.H.Beck 2023) kn.1; Christine Geisler, *Die strafrechtliche Behandlung von Eltern minderjähriger Täter-Strafbares Unterlassen im Rahmen der unechten Unterlassungsdelikte und § 171 StGB* (Doktora Tezi, Georg-August-Universität Göttingen 2003) 234; Michael Heuchemer ve Bernd von Heintschel-Heinegg 'StGB § 171', içinde Bernd von Heintschel-Heinegg ve Hans Kudlich, *Beck'scher Online Kommentar-StGB* (66. Auflage, C.H. Beck 2025) kn.1.

²¹² Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.2.

²¹³ Frommel ve Schramm, 'StGB § 171' (n 11) kn.2.

²¹⁴ Nuhoğlu (n 6) 147; Zafer (n 3) 134; Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 171' (n 11) kn.11; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 171' (n 11) kn.8; Altunkaş (n 6) 18; Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 353; Heuchemer ve von Heintschel-Heinegg 'StGB § 171', (n 11) kn.23; Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 275; Bayraktar ve Eroğlu (n 5) 100; Berfin Işık Yılmaz, *Türk Ceza Kanununda Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali* (Beta 2012) 84; Yaşar, Gökcan ve Artuç, (n 7) 6557.

mümkün olabilir²¹⁵. Bu kapsamda eşler, anne-baba, üst ve altsoy, kardeşler, vasi, evlat edinen, bazı hallerde boşanmış eş, ev başkanı²¹⁶, koruyucu aile yükümlülüklerden sorumlu olabilir.

Yargıtay içtihatlarına göre aralarında resmi nikah bulunmaması halinde fiilen karı-koca hayatı yaşanan kişiler bakımından da yükümlülükler doğacaktır²¹⁷. Ancak doktrinde bu durumun her ne kadar kadın ve çocuğun korunmasına yönelik olsa da resmi olmayan evlilik hayatının meşrulaşmasına yol açacağı endişesi dile getirilmiştir²¹⁸.

bb. Mağdur

Suçun mağduru, suçla korunan hukuki değerın sahibidir. Mağdur kavramı, suçtan zarar görev kavramından farklıdır. Mağdur, suçun doğrudan hedef aldığı ve hukuki menfaati açıkça ihlal edilen gerçek kişiler olarak ifade edilirken; suçtan zarar gören suç nedeniyle hukuki çıkarları doğrudan ya da dolaylı olarak ihlal edilen gerçek veya tüzel kişiler anlamına gelmektedir. Bu yönüyle mağdur kavramı, suçtan zarar görene göre daha sınırlı bir anlama gelmektedir²¹⁹.

TCK m. 233/1 bakımından mağdur, bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün ihlaliyle doğrudan etkilenen kişidir. Bu kişiler, kural olarak TMK'dan kaynaklanan özel hukuk ilişkileri çerçevesinde yükümlülüğün muhatabı olan kimselerdir. Dolayısıyla suçta eş, çocuk, evlatlık, kardeş, altsoy veya üstsoy suçun mağduru olabilecektir. Bu yönüyle de suç, özgü suç niteliğini haizdir. Yükümlülüğün türüne göre mağdur olacak kişiler farklılaşabilmektedir. Bakım yükümlülüğü bakımından çocuk ve eş, evlatlık, eğitim yükümlülüğü bakımından çocuk, kardeş veya evlatlık, destek

²¹⁵ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.4.

²¹⁶ Ev başkanı TMK 367'de açıklanmıştır: "Aile hâlinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluğun kanuna, sözleşmeye veya örfe göre belirlenen bir ev başkanı varsa, evi yönetme yetkisi ona ait olur".

²¹⁷ "Medeni Yasa uyarınca, evlilik bağı kurulmasa bile, karı koca diye birleşen, bu amaç ve duygu ile yaşamlarını sürdüren kadınlar için bakım yükümlülüğünü yerine getiren erkeğin destek sayılması gerektiği, doktrinde ve Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamaları ile kabul edilmiş bir olgu olduğu gibi, Dairemizin uygulamaları da bu yöndedir. Olay tarihinde yürürlükte bulunan Borçlar Kanunun 45. maddesinde de belirtildiği üzere "destek" kavramı hukuki bir ilişkiyi değil, eylemli bir durumu içerir." (Yargıtay 21. HD, E. 2014/17542 K. 2015/6892, 01.4.2015) Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 05.08.2025.

²¹⁸ Işık Yılmaz (n 14) 23.

²¹⁹ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (16. Baskı, Adalet Yayınevi 2022) 383. YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

yükümlülüğü bakımından altsoy, üstsoy veya kardeş daha çok mağdur olabilecektir.

Mağdurun çocuk olduğu hallerde öncelikle yükümlülüğün kime ait olduğunun tespit edilmesi bakımından çocuğun anne ve babasının tespit edilmesi gerekir. Söz konusu yükümlülük için anne veya babanın velayet hakkına sahip olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır²²⁰. Bunun için çocuğun soybağı tespit edilir. Soybağı, AYM kararında da belirtildiği üzere soybağı “Aile hukukunda düzenlenen nesep bir kimsenin sadece babasına ve anasına nispeti, yani ana, baba ile çocuk arasındaki hısımlık ilişkisi olarak tanımlanabilen dar ve sınırlı bir anlam taşır”²²¹. TMK m. 282/1’e göre çocuk ile anne arasında soybağı doğumla kurulur. İkinci göre de baba ile çocuk arasında anne ile evlilik, tanıma veya hâkim kararıyla soybağı kurulacaktır. Evlatlıkla, evlat edinme yoluyla soybağı kurulmaktadır (TMK m. 282/3)²²².

Evlilik içerisinde veya evliliğin bitiminden sonra üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası, yine söz konusu süreden sonra çocuğun doğması halinde kadının evlilik içinde gebe kaldığının ispatıyla çocuğun babası koca olacaktır (TMK m. 285/1-2). Koca ile çocuk arasında soybağının kurulmasını sağlayan başka bir yol çocuğun tanınmasıdır. TMK m. 295/1’e göre tanıma, “babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur”. Bir diğer yöntem de babalık davası yoludur. Anne ve çocuğun açacağı dava yoluyla baba ile çocuk arasında soybağının kurulmasına mahkeme hükmedebilir (TMK m. 301).

Alman hukukunda StGB § 170/1 bakımından mağdur nafaka yükümlülüğü alacaklısı herkes olabilir. Bu kapsamda eş, hayat arkadaşı, altsoy, üstsoy, kardeş gibi yakın akrabalar, evlatlıklar, ayrı yaşayan veya boşanmış eş, mevcut eşle yaşayan diğer çocuklar suçun mağduru olabilir. Nafaka hakkına sahip kişiler, BGB’ye göre belirlenmektedir. Türk hukuku uygulamasında fiilen bir arada yaşayan ancak resmi nikâhlı olmayan kişiler de suçun mağduru olabilmektedir. Ancak Türk hukukunda resmi nikâhlı olmayan kişilerin birbirlerine destek yükümlülüğü bakımından fiilen karı-koca hayatı yaşaması beklenmektedir²²³. Oysa Alman hukukunda Hayat Ortaklığı Kanunu (Lebenspartnerschaftsgesetz-LPartG) § 12/1 gereği hayat ortakları

²²⁰ Ritscher, ‘StGB § 170’ (n 10), kn.11; Işık Yılmaz (n 14) 85.

²²¹ Anayasa Mahkemesi, E.1990/15, K.1991/15, 28.02.1991. Karar için bkz. <<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>> Erişim Tarihi: 05.08.2025.

²²² Evlilik içerisinde veya evliliğin bitiminden üç yüz gün içinde çocukların soybağı için TMK m.285/1-2; çocuğun tanınması için TMK m.295/1, babalık davasıyla soybağı tespiti için TMK m.301 düzenlenmiştir.

²²³ Altunkaş (n 6) 18-19.

ayrı yaşıyorlarsa, her bir hayat ortağı, diğerinden hayat ortaklarının yaşam koşullarına ve kazanç ile malvarlığı durumlarına uygun bir nafaka talep edebilir. Aynı kanunda yer alan § 16 uyarınca kayıtlı hayat ortaklığının sona ermesinden sonra her bir hayat ortağı kendi geçimini bizzat sağlamakla yükümlüdür. Bunu yapmaktan aciz olan hayat ortağı, diğerine karşı yalnızca Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) §§ 1570 ila 1586b ile 1609 hükümleri uyarınca nafaka talebinde bulunabilir.

StGB § 171 ise, TCK m. 233/1'den mağdur yönüyle farklılaşmaktadır. TCK m. 233/1'de eğitim ve bakım yükümlülüğünün ihlalinde yaş sınırlandırılması olmadan tüm çocuklar mağdur olabilecekken, StGB § 171'de on altı yaşından küçük çocuklar suçun mağduru olabilecektir. 16-18 yaş arasındaki çocuklar (gençler), suçla korunan mağdurlar arasına girmemektedir²²⁴.

cc. Suçun Konusu

Suçun maddi unsurlarından biri konudur. Konusu bulunmayan bir suçtan söz edilmesi mümkün değildir²²⁵. Suçun konusunu, hareketin üzerinde gerçekleştiği kişi veya nesne oluşturmaktadır²²⁶. Aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim ve destek yükümlülüğünün ihlallerinde suçun konusu yükümlülüğün türüne göre değişmekle birlikte mağdurların temel ihtiyaçları ve gelişimine odaklanmaktadır. Bu bağlamda suçun konusu, aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğü ihlal edilen kişidir.

dd. Fiil

Suçun en temel unsuru fiildir. Ceza hukuku bakımından fiilin olmadığı durumda suçun tipikliği veya hukuka aykırılığı söz konusu olmayacaktır. Bir fiilin suç olarak değerlendirilebilmesi için, dış dünyada sonuç doğuran ve insan davranışına dayanan bir eylemin mevcut olması gerekir²²⁷.

Türk hukuku bakımından TCK m. 233/1'deki fiil, bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün ihlali şeklinde gerçekleşmektedir. Suçun, seçimlik hareketli bir suç olduğu görülmektedir. Dolayısıyla maddede yer

²²⁴ Frommel ve Schramm, 'StGB § 171' (n 11) kn.4; Geisler (n 11) 237; Heuchemer ve von Heintschel-Heinegg 'StGB § 171', (n 11) kn.1

²²⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, (n 19) 386.

²²⁶ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (17. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 116; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku*, (20. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 222; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, (n 19) 386.

²²⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, (n 19) 303.

alan yükümlülüklerden birinin ihlal edilmesi, suçun oluşması bakımından yeterli olacaktır. Bununla birlikte birden fazla yükümlülüğün ihlali de tek bir suça sebep olacaktır. Ancak ceza verilirken üst sınıra yaklaşılarak verilebilecektir. Suçun hareket şekli hükümde belirtilmiştir. Yani ilgili hükme göre seçimlik hareket olarak belirli yükümlülüklerin yerine getirilmemesi söz konusudur. Örneğin, eşlerin birbirlerine olan sadakat yükümlülüğünü yerine getirmemesi, suçun koruma alanına girmeyecektir. Bu sebeple söz konusu suç aynı zamanda bağlı hareketli bir suçtur²²⁸.

Suçun madde başlığı, aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali iken maddenin içeriğinde yalnızca bakım, eğitim ve destek olma yükümlülüğünün olması doktrinde eleştiri konusu olmuştur²²⁹. Buna göre suçta ve cezada kanunilik ilkesi bağlamında TMK’da ve çeşitli ulusal ve uluslararası düzenlemelerde yer alan nafaka yükümlülüğünün, TCK m. 233/1 kapsamında ele alınıp alınmayacağı hususunda muamma bulunmaktadır²³⁰. Bu hususun açıklığa kavuşturulabilmesi için yükümlülüklerin kapsamının TMK da dikkate alınarak açıklanmasında fayda vardır. Nitekim madde gerekçesinde de yükümlülüklerin kapsamının TMK’ya göre belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir²³¹.

Suç, bakımı yerine getirmeme, eğitime imkân sağlamama, kişinin yaşamsal ihtiyaçlarında destek olunmaması gibi fiillerle oluşmaktadır. Dolayısıyla TCK m. 233/1, ihmali bir suçtur. İhmali hareketle bir suça sebebiyet verilebilmesi için kişinin, sorumlu olduğu yükümlülüğü yerine getirebilecek imkân ve kudretinin olması gerekmektedir²³². Örneğin, kişinin cezaevinde olması veya uzun süreden beri iş bulamıyor olması, geçici veya

²²⁸ Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 278; Altunkaş (n 6) 19; Nuhoglu (n 6) 148.

²²⁹ Nuhoglu (n 6) 149; Altunkaş (n 6) 20.

²³⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Nuhoglu (n 6) 149; Altunkaş (n 6) 20; Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 278.

²³¹ Bor Asliye Ceza Mahkemesi TCK m. 233/1 hükmünün iptali için AYM’ye başvurmuştur. AYM kararında “(...) bu suçun unsurları ve şartları açısından aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülükleri, düzenlemenin gerekçesinde atıf yapılan 4721 sayılı Kanun’da düzenlenmiş ve bu eylem nedeniyle verilecek ceza itiraz konusu kuralla açıkça belirlenmiştir. İtiraz konusu kural ve gerekçesinde yer verilen unsurlar itibarıyla, aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüklerinin somutlaştırılmaya elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla itiraz konusu kuralda bir belirsizlik bulunduğundan söz edilemeyeceği gibi suç ve cezaların kanuniliği ilkesine de aykırılık bulunmamaktadır” gerekçesiyle iptal istemini reddetmiştir. AYM, E.2011/129, K.2012/81, 24.05.2012. Karar için bkz. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/anasayfa/> Erişim Tarihi: 06.08.2025.

²³² Özgenç (n 26) 410; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız ve İsa Başbüyük, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 234.

önemli oranda engelinin bulunması gibi durumlarda kişinin bu yükümlülüklerin hepsini yerine getirmesi beklenemez. Kanaatimizce bazı istisnai hallerde suçun icrai hareketle işlenmesi de mümkündür²³³.

Alman hukukundaki düzenlemelere bakıldığında nafaka yükümlülüğünün ihlali suçunda, kural olarak suçun fiil unsurunu nafaka yükümlülüğünün ihlali oluşturmaktadır. Yükümlünün en azından potansiyel ödeme gücüne sahip olmasına rağmen nafakayı hiç ödememesi ya da kısmen ödemesi, kendi ödeme gücünü ortadan kaldırması, nafaka talebinden kaçınması gibi davranışlarla fiil gerçekleşebilir. Dolayısıyla suç, ihmali suç olarak kabul edilmektedir. Ancak failin nafaka ödememesi, bazen icrai hareketle de mümkün olabilir. Örneğin, tebligatın yapılmasını önlemek amacıyla sürekli yer değiştirmesi, malvarlığını savurganca harcayarak veya devrederek ödeme gücünü kaybetmesi icrai hareketle de suçun işlenebileceğini göstermektedir²³⁴. Doktrinde bu hareketlerin omissio libera in causa (sebebinde serbest ihmali) teorisine örnek teşkil ettiği savunulmuştur²³⁵. Yani failin bizzat ödeme imkanını kendisinin ortadan kaldırması halinde ceza sorumluluğu ortadan kalkmayacaktır.

StGB § 171'deki suçun fiil unsuru, bakım veya eğitim yükümlülüğünün ihhalidir. Bu ihlal hem ihmali hem de icrai hareketle gerçekleşebilmektedir. İhmali hareket, istenmeyen davranışın önlenmemesi veya makul tedbirlerin alınmaması olarak kendini göstermektedir. Buna, çocuğa karşı aşırı ilgisizlik veya gerekli eğitim imkanının sağlanmaması örnek gösterilebilir²³⁶. Diğer taraftan ihlal icrai hareketle de gerçekleşebilir. Çocuğa ağır spor faaliyetleri yaptırılması veya çocuğun kapasitesini aşacak şekilde ders çalışması için zorlanması icrai hareketle gerçekleştirilen ihlal fiillerine örnek verilebilir²³⁷.

Failin, sosyal yardım kuruluşlarından destek alması veya ailenin geçimini sağlamak için ayrıca bir işte çalışması yükümlülüğünden muaf olacağı anlamına gelmemektedir. Ancak maddi durumu yerinde olan birine göre yükümlülüğün ihlaline ilişkin değerlendirmenin, daha düşük ölçütlere göre yapılması

²³³ Aynı yönde görüş için bkz. Zafer (n 3) 135.

²³⁴ Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 170' (n 10) kn.27; Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.49; Frommel ve Schramm, 'StGB § 170' (n 10) kn.20; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 170' (n 10) kn.3; Stefan Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) içinde Gabriele Cirener, Henning Radtke, Ruth Rissing-van Saan, Thomas Rönau ve Wilhelm Schluckebier (eds.) Leipziger Kommentar Strafgesetzbuch, Band 9 (13. Auflage, De Gruyter 2022) kn.16.

²³⁵ Frommel ve Schramm, 'StGB § 170' (n 10) kn.20; Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 170' (n 10) kn.27.

²³⁶ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.6; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 171' (n 11) kn.2; von Heintschel-Heinegg 'StGB § 170', (n 10) kn.22

²³⁷ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.7.

gerekir²³⁸. Failin daha iyi çalışma imkanları varken bunu reddetmesi halinde sebebinde serbest hareketler kuramı gereği yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli adımları atmaması sebebiyle sorumluluğu devam edecektir. Örneğin, failin yarı zamanlı bir işte çalışırken, çok daha yüksek maaşlı tam zamanlı bir işi kasten reddetmesi halinde destek yükümlülüğünün ihlali söz konusu olacaktır²³⁹. Ödeme gücü, her somut suç zamanı bakımından mevcut olmalıdır; dolayısıyla bu, nafaka alacağının muaccel olduğu her (aksi kararlaştırılmamışsa aylık) dönemi kapsar. Ödeme gücünün daha sonra ortaya çıkması halinde, kural olarak geriye dönük bir şekilde cezai yaptırımla güvence altına alınmış bir ödeme yükümlülüğü doğmaz²⁴⁰.

Hem Türk hem de Alman hukukunda yükümlülüğün ihlali devam edene kadar suç tamamlanmış olsa bile icrası devam ettiği için kesintisiz suç olarak kabul edilir²⁴¹. Yükümlülüğün yerine getirilmediği her an suçun devamı niteliğindedir. Örneğin, failin çocuğunun bakım yükümlülüğünü ihlal etmesiyle suç tamamlanır ancak ihlal son bulana kadar suç devam edecektir. Fail, her yeni muaccel olan nafaka ödemesini bilerek yerine getirmedikçe suç devam etmektedir. Suç, bir unsurun ortadan kalkmasıyla sona ermektedir. Failin yükümlülüğü yerine getirme gücü ortadan kalktığı an suç kesintiye uğrar²⁴².

Türk hukukunda düzenlenen suçun tanımından yükümlülüklerin ihlaliyle suçun zarara yol açması aranmamaktadır. Kanunda belirtilen yükümlülüklerden birinin ihlal edilmesiyle suç tamamlanacağı için suç, tehlike suçu olarak kabul edilmektedir. Yükümlülüğün ihlalinde ciddi bir tehlikenin meydana gelmesi aranmadığı için soyut tehlike suçudur²⁴³.

Alman hukukunda yer alan nafaka yükümlülüğünün ihlali (StGB § 170/1) ile bakım ve eğitim yükümlülüğünün ihlali (StGB § 171) suçlarında tipikliğin gerçekleşmesi için ilgili suça göre somut tehlikenin gerçekleşmesi aranmaktadır. Somut tehlike suçlarında yalnızca fiilî bir tehlikenin varlığının değil, aynı zamanda üçüncü kişiler açısından objektif olarak tespit edilebilecek ciddi bir tehlikenin varlığı aranmaktadır²⁴⁴.

²³⁸ Frommel ve Schramm, 'StGB § 170' (n 10) kn.16-17; Zafer (n 3) 135.

²³⁹ Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.50.

²⁴⁰ Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.83.

²⁴¹ Nuhoğlu (n 6) 148; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 170' (n 10) kn.12; von Heintschel-Heinegg 'StGB § 170', (n 10) kn.3.

²⁴² Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.221.

²⁴³ Işık Yılmaz (n 14) 97.

²⁴⁴ Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.162; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 170' (n 10) kn.10; Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.13; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 171' (n 11) kn.7.

aaa. Bakım Yükümlülüğü

Her ne kadar kesin sınırlarını çizmek zor olsa da bakım yükümlülüğü öncelikle çocuğun sağlıklı bedensel gelişimini güvence altına alma yükümlülüğü olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda yükümlülük alacaklısına yiyecek, giyecek, barınak, hijyenik bakım, sağlık hizmetlerine erişim, üçüncü kişilerin saldırılarından korunma ve hastalanmaları halinde tedaviler sağlanmalıdır²⁴⁵. BGH'nin vermiş olduğu bir kararda da suçun çocuğun fiziki gelişimini tehlikeye atmakla oluştuğu, suçun sadece beslenme ve bakımla ilgili olmadığı, yükümlülük kapsamında çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek hallerden uzak tutulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kararda yükümlülük sahiplerinin, çocuğun düzenli ve sağlıklı gelişimini sağlaması gerektiği, bu bağlamda çocuğa doğrudan zarar veren yiyecek ve içeceklerden de uzak tutulması gerektiği belirtilmiştir²⁴⁶. Buna ayrıca, yükümlünün bizzat çocuğa zarar verici davranışlardan kaçınma ödevi ve kazalar ya da dikkatsizlikten doğacak zararların önlenmesi anlamında genel denetim yükümlülüğü de dahildir. Bu yükümlülük özellikle çocuğun yaşına bağlı olarak değişiklik gösterir²⁴⁷.

Bakım yükümlülüğü, TCK m. 233/1'de seçimlik hareketlerden ilki olup, aile hukukundan kaynaklanan asli sorumluluklarından biridir. TMK m. 185/2'de evlilik birliği içerisinde eşlerin çocukların bakım yükümlülüğünden sorumlu oldukları düzenlenmiştir. Ancak evlilik birliğinin son bulunduğu hallerde bu hüküm geçerliliğini yitirmektedir²⁴⁸. Bununla birlikte TMK m. 327/1'e göre çocuğun bakım ve eğitim yükümlülüğü anne ve babadadır²⁴⁹. Anne ve babanın yoksul olduğu veya çocuğun özel gereksinimi olduğu için normal çocuğa göre çok fazla harcama gerektiren durumlarda eğitim ve bakım yükümlülüğü ortadan kalkmayacaktır²⁵⁰. Hâkimin izniyle varsa

²⁴⁵ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.26.

²⁴⁶ BGH, 3 StR 1213/51 (LG Düsseldorf), 30.04.1952. Karar için bkz. <https://beck-online.beck.de> (Erişim Tarihi: 15.08.2025)

²⁴⁷ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.26.

²⁴⁸ Işık Yılmaz (n 14) 67; Altunkaş (n 6) 23.

²⁴⁹ "Katılan ... D. ile boşanma aşamasında olup halen ayrı yaşayan, başka bir kadınla birlikte olduğu ileri sürülen ve bu nedenle oluşan anlaşmazlık sonucunda eşi olan katılan ile müşterek çocuklarını evden gönderen sanığın, kızı olan katılan ... D.'nin işitme cihazını alarak geri vermeyip bu nedenle eğitiminde aksamalara sebep olmak, birçok defa istenen işitme cihazını vermeyerek üzerine atılı aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçunu işlediği" Yargıtay Kararı 4. CD, E.2021/23955, K.2024/4589, 04.04.2024. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 06.08.2025.

²⁵⁰ "Sanığın, eşi ve biri engelli dokuz çocuğuna bakmadığı, çocuklardan üç tanesinin halen öğrenci olup okullarına devam ettiği, sanığın gayri resmi bir birlikteliğinden de dokuz çocuğunun bulunduğu ve bu ilişkiden sonra aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünü YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

çocuğun malları bakım ve eğitim harcamaları için kullanılabilecektir (TMK m. 327/2). Anne, baba ve çocuğun mallarıyla ödeme imkânı olmaması halinde bakım ve eğitim giderleri devlet tarafından karşılanır (TMK m. 350/2).

Anne ve babanın çocuk üzerinde velayeti kalkmış olsa bile bakım ve eğitim yükümlülüğü devam etmektedir (TMK m. 350/1). Dolayısıyla evlilik birliği sona ermiş olsa bile ebeveynlerin, çocukları üzerindeki bakım ve eğitim yükümlülüğü devam etmektedir. Bu yükümlülüklerin süresi çocuk ergin oluncaya kadar devam eder fakat çocuk ergin olsa bile eğitimi devam ediyorsa anne ve babanın somut durum ve şartlar göz önünde bulundurularak çocuğun eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakma sorumluluğu devam edecektir (TMK m. 328). Yükümlülüğün kapsamının belirlenmesinde anne ve babanın ekonomik gücü dikkate alınacaktır²⁵¹. Anne ve babanın yükümlülüğün ihlalinde yalnızca cezai sorumluluk bulunmamaktadır. Aynı zamanda TMK 329 uyarınca yükümlülüğünü yerine getirmeyen eşe karşı nafaka davası açabilecektir.

Evlat edinme halinde, çocuğa ilişkin anne-babanın yükümlülükleri evlat edinene geçmektedir (TMK m.314/1). Bu hükümden yola çıkarak evlat edinenin, evlatlık üzerinde bakım ve eğitim yükümlülüğü bulunmaktadır. Evlat edilenlerin daha sonradan eğitim ve bakım yükümlülüğüne gücünün yetmediği hallerde biyolojik anne ve babanın eğitim ve bakım yükümlülüğünün devam edip etmediği konusunda doktrinde bir görüş birliği bulunmamakla birlikte ağırlıklı olarak sadece bu durumda biyolojik anne ve babanın yeniden bakım ve eğitim yükümlülüğünün doğduğu²⁵² savunulmaktadır²⁵³. Ancak gerek TCK'daki ilgili suçtan gerekse TMK'daki düzenlemelerden net bir sonuç ortaya koymak mümkün değildir.

Çocukların vasisi olarak atanan kişi, çocukların bakım ve eğitiminden (TMK m. 445), kısıtlıların vasisi ise kısıtlanan kişilerin bakım yükümlülüğünden (TMK m. 447) sorumlu olacaktır. Vasi, görevini yerine getirirken gerekli her türlü özeni göstermelidir (TMK m. 466). Görevini gerektiği gibi ifa etmeyip söz konusu yükümlülükleri ihlal eden vasi, TCK m. 233/1 uyarınca sorumlu olacaktır. Suçtan sorumlu olabilmesi için failin yükümlülükleri yerine hiç getirmemesi aranmamaktadır. Yükümlülükler

ihlal ettiği iddia ve kabul olunmuştur". Yargıtay Kararı 4. CD, E.2021/260, K.2023/1024, 13.02.2023. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 06.08.2025.

²⁵¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, (n 2) 391 pn.1675.

²⁵² Işık Yılmaz (n 14) 59.

²⁵³ Görüşlere ilişkin detaylar için bkz. Altunkaş (n 6) 23.

bakımından gerekli özeni göstermemesi tipikliğin oluşması bakımından yeterlidir²⁵⁴.

Alman hukukunda her çocuk bakımından bu yükümlülüğün ihlali suç teşkil etmez. Suç bakımından yalnızca on altı yaşından küçük çocuklar ve gençlerin²⁵⁵ bakım ve eğitim yükümlülüğü ihlal edilebilmektedir. Bu yükümlülük kanunen öngörülmüş olabilir (örn. anne-baba, vasi); idari makam tarafından devredilmiş olabilir (örn. koruyucu aileler) veya sözleşmeye dayalı bir yükümlülüğün doğmuş olabilir (örn. yurt yöneticisi veya bakıcı). Ayrıca, salt fiili olarak bakım veya eğitim yükümlülüğünün üstlenilmesi (örn. akrabalar, özellikle büyükanne ve büyükbaba tarafından çocuğun yanına alınması veya bir yaşam ya da öğrenci evinde birlikte yaşama çerçevesinde) fail sıfatını doğurabilir. Aynı şekilde, çocuk ve gençlerin korunmasında özel olarak yükümlü olan kamu görevlilerinin de (örn. Gençlik Dairesi çalışanlarının) koruma yükümlülüğü bulunabilir²⁵⁶. Bakım yükümlülüğünün kapsamı bakımından Türk ve Alman hukuku büyük ölçüde benzeşmektedir. Bakım yükümlülüğüyle çocuğu zararlardan korunması amaçlanmaktadır. Örneğin, çocuğun yiyecek ve giyeceklerle ihtiyacının giderilmesi veya hastalık halinde bakımının sağlanması bakım yükümlülüğü kapsamındadır²⁵⁷.

bbb. Eğitim Yükümlülüğü

Bir diğer yükümlülük, eğitim yükümlülüğüdür. TMK'da bakım ve eğitim yükümlülüğü genellikle bir arada düzenlenmekle beraber kapsam bakımından bakım yükümlülüğü ile eğitim yükümlülüğü arasında önemli farklılık bulunmamaktadır. Bunlardan birbirlerini tamamlayıcı yükümlülüklerdir. Bakım yükümlülüğü, esasen koruma altındaki kişinin zarar görmesini engellemeye, yani öncelikli olarak olumsuz olayları ve bunların yol açacağı zararları mümkün olan en iyi şekilde bertaraf etmeye yönelik pasif bir yükümlülük iken; eğitim yükümlülüğü, yükümlülük sahibinden aktif bir davranış bekler. Eğitim yükümlülüğü, çocuğun ya da gencin bedensel ve özellikle de ruhsal gelişiminde doğru yönlendirilmesini içerir. Doğru yönlendirme kavramı, insan anlayışı temelinde, hukuk düzeninin temel

²⁵⁴ Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 361.

²⁵⁵ Gençlik Mahkemesi Kanunu (JGG) § 1/2 uyarınca Alman hukukunda on dört yaşından küçükler çocuk, on dört ile on sekiz yaş arasındaki kişiler genç, on sekiz yaş ile yirmi bir yaş arasındaki kişiler ergen kabul edilmektedir.

²⁵⁶ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.50; Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 171' (n 11) kn.3; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 171' (n 11) kn.2; Urs Kindhäuser ve Eric Hilgendorf, *Strafgesetzbuch Lehr- und Praxiskommentar* (10. Auflage, Nomos 2025), 'StGB § 171' kn.2.

²⁵⁷ Frommel ve Schramm, 'StGB § 171' (n 11) kn.7.

değerleriyle bağdaşan tüm eğitim yöntemlerini ve ilkelerini kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır²⁵⁸. Küçük çocukluk döneminde, dil edinimini ve temel bedensel-hijyenik becerilerin kazandırılmasını içerirken, daha ileri yaşlarda özellikle okula gitmesinin sağlanması yoluyla eğitime erişim, genel yaşam becerilerine yönlendirme ve gelişimi tehlikeye sokan etkilerden ve yaşam koşullarından uzak tutma sorumluluklarını kapsar²⁵⁹.

TMK m. 340'a göre anne ve babanın eğitim yükümlülüğü bulunmaktadır²⁶⁰. Anne ve babanın çocuğuna eğitim imkânı sağlaması hem bir hak hem de bir yükümlülüktür. Eğitim yükümlülüğü yalnızca zorunlu eğitimi kapsamayacaktır. Ekonomik şartların elvermesi halinde çocuğa yüksek öğrenim imkânı da sağlanması gerekmektedir²⁶¹. Anne ve babanın yükümlülüğü özellikle ekonomik imkanlar çerçevesinde elinden geleni yapmasıdır. Anne ve babanın imkanlarının yeterli olmadığı noktada Anayasa'nın m. 42/7 hükmüne göre devletin yükümlülüğü doğmaktadır.

Eğitim yükümlülüğü kapsamında yalnızca okul vb. eğitim kurumlarında alınan eğitim değil aynı zamanda çocuğun dürüst, ülkesi ve milletine bağlı, ahlaklı, olarak bedenlen ve zihnen yetişmesi anne ve babanın eğitim yükümlülüğü kapsamına girmektedir²⁶². Anne ve babanın çocuğuna dini eğitim imkânı sağlaması ise bir yükümlülük değil bir hak olarak kabul edilmelidir²⁶³. Alman hukukunda da dini eğitim konusunda benzer bir yaklaşım söz konusudur. Çocukların marjinal bir çevrede yetişmesi veya ebeveynlerin çabalarının sınırlı kalması, örneğin modern bir eğitim

²⁵⁸ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.5.

²⁵⁹ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.28.

²⁶⁰ "Bu açıklamalar ışığında somut olayda; Katılan mağdure ...'in aşamalarda, yasal velisi olan annesi sanık ... ile gayri resmi olarak evlilik hayatı yaşayan ve yanında kaldıkları ...'in tarikat şeyhi olduğunu, kendisine dört kez muska yazdığını, kız arkadaşlarını da dergaha getirmesini telkin ettiğini, annesinin kendisini 2010-2011 eğitim öğretim yılının 2. döneminde zorunlu olan ilköğretim 8. sınıfına göndermediğini ileri sürmesi ve katılan ... vekilinin okuldan aldığı ıslak imzalı ve mühürlü öğrenim belgesinden de bu durumun doğrulanması karşısında, Katılan ...'in de, kızı olan mağdure ...'in beyanlarıyla benzer iddialarda bulunduğu anlaşılmakla, Sanık...nın velayeti kendisinde olan kızı mağdure ...'i, kanuni zorunluluğa rağmen okula göndermeyip, mağdurenin fizyolojik, psikolojik ve kültürel gelişimini olumsuz yönde etkileyecek ortamda bırakmaktan ibaret eyleminin TCK'nın 233. maddesinde düzenlenen suç oluşturduğu gözetilmeden, dosya kapsamıyla uyumlayan yetersiz gerekçeyle beraat kararı verilmesi" Yargıtay 19. CD, E.2016/4638, K.2016/19908, 20.06.2016. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 07.08.2025.

²⁶¹ Işık Yılmaz (n 14) 62; Altunkaş (n 6) 25.

²⁶² Zafer (n 3) 128; Işık Yılmaz (n 14) 62.

²⁶³ Zafer (n 3) 129; Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 361. Dini eğitimin bir yükümlülük olduğu yönünde görüş için bkz. Nuhoğlu (n 6) 152.

yapılmaması ceza hukuku bağlamında bir yükümlülük ihlaline yol açmayacaktır. Ebeveynler dini veya siyasi açıdan tarafsız olmakla yükümlü değildir, geleneksel toplumsal alışkanlıklara uyma zorunlulukları da yoktur²⁶⁴. Din ve vicdan özgürlüğü uyarınca ebeveynlerin belirli bir dini veya mezhepsel görüşe bağlılığı, çocukların eğitim hakkını zedelemeyecektir. Bu çerçevede TCK m. 231/1’de olduğu gibi StGB § 171’de de ebeveynlerin çocuğa dini ve siyasi görüşlerini aktarmaları yasaklanamaz²⁶⁵. Ancak bu kapsama kadın sünneti gibi uygulamalar girmezken; erkek çocukların sünnetinin uygulanması ise BGB § 1631d’de yer alan hükümler çerçevesinde mümkündür. Diğer taraftan doktrinde çocuğun radikal İslamcı veya Neonazi ırkçı görüşlerde yetiştirilmesi halinde de yükümlülüğün ihlal edileceği savunulmaktadır²⁶⁶. Örneğin 13 yaşındaki oğlunu Almanya’da IŞİD’in hücre evine götürüp, oğlunun burada askeri eğitim almasını sağlarsa eğitim ve bakım yükümlülüğünü ihlal etmiş olacaktır²⁶⁷.

Ancak terör, ırkçılık gibi suç unsuru olabilecek düşünceler hariç ifade özgürlüğü kapsamında kalan her türlü görüşe göre çocuğun yetiştirilmesinin, yükümlülüğün ihlali çerçevesinde değerlendirilmemesi gerektiği kanaatindeyiz.

BGB § 1631/1’den doğan çocuk veya ergenin yönlendirilmesi yükümlülüğü kapsamında çocuğun kendi haline bırakılması veya terk edilmesi halinde eğitim yükümlülüğünün ihlali söz konusu olacaktır.

Alman hukukunda yükümlülüğün ihlalinin suç kapsamında değerlendirilebilmesi için ciddi bir ihlalin oluşması gerekmektedir. Söz konusu ağır ihlal somut olayın şartlarına göre değişmektedir. Yani yükümlülüğün yerine getirilmesinde failin kendi güç ve imkânlarıyla büyük bir orantısızlık içinde bulunması gerekir. Diğer taraftan çocuğa gerekli ilginin gösterilmemesi (örn. şefkat göstermemek) tek başına suça sebebiyet vermeyecektir. Ciddi bir bakım veya eğitim yükümlülüğünün ihlali için çoğu durumda birden fazla davranışın gerçekleşmesi aranmaktadır. Suçun oluşması için birden fazla ihlal davranışı gerekli değilse de ciddi bir ihlalin varlığı birçok somut olayda suçun oluşması için aranmaktadır²⁶⁸.

²⁶⁴ Ritscher, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.8; Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.29.

²⁶⁵ Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.29.

²⁶⁶ Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.30.

²⁶⁷ von Heintschel-Heinegg ‘StGB § 170’, (n 10) kn.5.

²⁶⁸ Lackner, Kühl ve Heger, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.2.

ccc. Destek Olma Yükümlülüğü

Destek olma (nafaka) yükümlülüğünün varlığı medeni hukuk hükümleri çerçevesinde belirlenmektedir. Türk hukukunda bu husus TMK m. 185/3 ve m. 186/3'te düzenlenmiştir. TMK m. 185/3'e göre eşler birbirlerine yardım etmekle; TMK m. 186/3 uyarınca eşler evlilik birliğinde giderlere ekonomik imkanları ve emekleri oranında katılmakla yükümlüdürler.

Eşlerin birbirlerine destek yükümlülüğü maddi olabileceği gibi manevi de olabilir. Eşlerin hayatlarında yaşadıkları sıkıntılarda birbirlerine manevi olarak destek olması, birbirlerine danışmaları ve tavsiye vermeleri şeklinde gerçekleşebilir²⁶⁹. Yine eşlerin birbirlerinin sırlarını başkalarıyla paylaşmaması da bu kapsamda görülmelidir²⁷⁰. Ancak destek yükümlülüğünün manevi yönden ihlal edilmesinin, TCK m. 233/1 bakımından ispatının zor olması sebebiyle gündeme gelmesi çok mümkün gözükmemektedir. Destek yükümlülüğünün maddi yönünden anlaşılan ise, TMK m. 185/3 bağlamında eşlerden birinin evlilik birliğine olağanüstü durumlar veya öngörülme-yen sebeplerle (örn. eşin hastalanması, cezaevine girmesi veya işsiz kalması) maddi olarak katkı yapmasının mümkün olmaması veya oldukça güçleşmesi halinde diğer eşin evlilik birliğinin giderlerine katılmasıdır²⁷¹. Destek yükümlülüğünün bir diğer yönü TMK m. 186/3 uyarınca ailenin ortak giderlerine eşlerin güçleri oranında birlikte katılmasıdır. Bu kapsamda yalnızca eve alınan ortak ihtiyaçlar düşünülmemelidir; evden ayrıldıktan sonra evin doğal gaz ve su aboneliklerini iptal ettirip yaşam ihtiyaçlarının engellenmesi de bu suç kapsamında değerlendirilir²⁷².

Yükümlülüğün ihlalinin ceza hukuku yönünden ayrı²⁷³, medeni hukuk yönünden ayrı sonuçları bulunmaktadır. TMK m. 195 ve TMK m. 196/1'da yükümlülüğün ihlalinin hukuki sonuçları düzenlenmiştir.

²⁶⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, (n 2) 179 pn.833; Nuhoglu (n 6) 153; Zafer (n 3) 129; Altunkaş (n 6) 26; Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 282.

²⁷⁰ Nuhoglu (n 6) 153.

²⁷¹ Nuhoglu (n 6) 153.

²⁷² Yargıtay 4. CD, E.2021/12324, K.2023/22140, 05.10.2023. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 07.08.2025.

²⁷³ “Sanığın, katılanla evli-yken iş kazası geçirdiği ve parmaklarını kaybettiği, iş bulmak için ...'a gittiği ve katılanı telefonla arayarak “Beni artık aramayın.” dediği, eşine ve çocuklarına bakmadığı, para göndermediği ve kendisinden haber almadığı, bu şekilde sanığın aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçunu işlediği, Mahkemece kabul edilmiştir”. Yargıtay 4. CD, E.2021/10855, K.2023/18460, 16.05.2023. Benzer başka bir karar için bkz. Yargıtay 4. CD, E.2021/22005, K.2024/2266, 22.02.2024. Kararlar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 07.08.2025.

Destek yükümlülüğü kapsamında, yardım nafakasının da değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu doğrultuda TMK m. 364'e göre altsoy, üstsoy ve kardeşler birbirlerine karşı yardım nafakası vermekle yükümlüdür. Yardım nafakası için yardımda bulunulacak kişinin yoksulluğa düşmesi aranmaktadır. Kardeşler bakımından, yükümlü olan kardeşin maddi imkanlarının iyi olması gerekir (TMK m. 364/2). Sorumlu kardeşin refah seviyesi Yargıtay içtihatları doğrultusunda takdir edilmektedir²⁷⁴. Bu nafakada çocuğun anne-babaya, dede veya ninenin (büyükanne) torununa karşı nafaka yükümlülüğü söz konusu olabilecektir. Doktrinde TMK m. 364/3 hükmünden hareketle eşlerin birbirlerine karşı bakım yükümlülüğü olduğu savunulmuştur²⁷⁵. Ancak eşlerin birbirlerine destek yükümlülüğü bulunmakla birlikte TMK m. 364 çerçevesinde sınırlı sayıda sayılan kişiler bakımından geçerli olan yardım nafakası eşleri kapsamamaktadır. Dolayısıyla bu görüşe katılmıyoruz. Nafaka yükümlülüğüne TMK m. 365'e göre açılan dava sonucunda verilen mahkeme kararıyla hükmedilmektedir.

Kanaatimizce TMK'da düzenlenen diğer nafaka türleri de destek yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmelidir. Buna göre yardım nafakasından başka TMK m. 175'e göre yoksulluk nafakası, m. 197/2 uyarınca tedbir nafakası, TMK m. 329'a göre iştirak nafakası da yükümlülük kapsamındadır.

Alman hukukuna bakıldığında medeni kanun (BGB) dışında Hayat Ortaklığı Kanunu (LPartG) da dikkate alınmaktadır. BGB § 1601 uyarınca nafaka yükümlülüğü doğrudan doğruya (üstsoy-altsoy) akrabalık ilişkisi içinde bulunan kişiler için geçerlidir. BGB § 1615a bu yükümlülüğün, evli olmayan anne-babanın çocukları için de söz konusu olduğunu açıkça düzenler. BGB § 1751/4 ise evlat edinilmiş çocuk bakımından nafaka yükümlülüğünü hüküm altına alır. BGB § 1360 eşler arasındaki nafaka yükümlülüğünü, BGB § 1361 ayrı yaşayan eşler arasındaki nafaka yükümlülüğünü, BGB § 1569 vd. boşanmış eşler arasındaki nafaka yükümlülüğünü, BGB § 1615I evli olmayan anne-babalar arasında diğer ebeveyn lehine doğan nafaka yükümlülüğünü, LPartG § 5 kayıtlı hayat ortakları arasındaki nafaka yükümlülüğünü, LPartG § 12 ayrılık halinde kayıtlı hayat ortaklarının yükümlülüğünü, LPartG § 16 ise kayıtlı hayat ortaklığının sona ermesi sonrasında geçerli olan yükümlülüğü düzenlemektedir.

²⁷⁴ Nuhoglu (n 6) 150.

²⁷⁵ Altunkaş (n 6) 22; Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 279.
YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

Nafaka miktarı, muhtaç kişinin sosyal konumuna göre belirlenir ve yaşam için gerekli her türlü gideri kapsar. Beslenme, giyim, barınma, sağlık hizmetleri, kültürel ihtiyaçlar ile özellikle eğitim ve uygun öğrenim masrafları (BGB § 1610) örnek olarak verilebilir.

BGB § 138 kapsamında nafaka taleplerine ilişkin sözleşmesel düzenlemeler yapılabilir ve bunlar uygulamada da önem taşır. Boşanma sonrası nafaka yükümlülüğüne ilişkin eşler arasında yapılan anlaşma (BGB § 1585c) buna örnek verilebilir. Bununla birlikte, bu tür sözleşmelerin ihlali, StGB § 170 kapsamında cezai sorumluluk doğurmaz. Zira § 170/1 hükmü, açık lafzı gereği yalnızca kanundan doğan nafaka yükümlülüğünü kapsamaktadır. Sözleşmeyle kurulan nafaka yükümlülüklerini kapsamaz. Sözleşmenin akdedilme biçimi veya şeklinin bir önemi bulunmaz. Ayrıca noter huzurunda yapılan boşanma anlaşmaları veya aile mahkemesi huzurunda yapılan sulh anlaşmalarından doğan nafaka yükümlülüğünün ihlali de StGB § 170'teki suç kapsamına girmez²⁷⁶.

Birden fazla nafaka alacaklısı olması durumunda suçun oluşması için yükümlünün hangi sıralamayla hareket etmesi gerektiği Türk hukuk doktrininde çok fazla tartışılmamıştır. İcra ve İflas Kanunu m. 206 ve 207/1 gereği nafaka alacaklıları eşit sırada kabul edilerek orantılı bir şekilde alacaklarını temin edebilmektedir. Alman hukukunda bir nafaka alacaklısının diğerleri karşısında öncelikli olarak alacağının karşılanması, nafaka yükümlüsünün borcunu yerine getirip getirmediği sorusu bakımından büyük önem taşır. Şayet yükümlü, imkânları dâhilinde bir alacaklının taleplerini karşılamış fakat diğer kişilere karşı olan nafaka borcunu artık ödeyemez hâle gelmişse bu durumda StGB § 170/1 anlamında kanuni nafaka yükümlülüğünü ancak öncelikli hak sahiplerini mali olarak tatmin ettiği ölçüde yerine getirmiş sayılır²⁷⁷. Aynı nafaka alacaklısına karşı birden fazla nafaka yükümlüsünün sorumluluk sırası, ilgili hukuki ilişkiye özgü düzenlenmiş medeni kanun hükümlerine göre belirlenir. Öncelik sırasına ilişkin BGB § 1609 hükmünde düzenlemelere yer verilmiştir. BGB § 1609 haricinde başka düzenlemeler de bulunmaktadır. Örneğin, altsoy, üstsoya göre (BGB § 1606/1) önceliklidir. İhtiyaç sahibi kişi bakımından nafaka yükümlülüğü akrabalarından önce eşine aittir. Eğer eşin makul geçimini tehlikeye atmadan nafaka sağlaması mümkün değilse, akrabalar eşten önce nafaka yükümlüsü olur (BGB § 1608/1). Özel gereksinime muhtaç çocuklar, diğer çocuklara göre önceliklidir. Reşit olmayan çocuklar, yirmi bir yaşını doldurana kadar

²⁷⁶ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.49; von Heintschel-Heinegg, 'StGB § 170', (n 10) kn.11.

²⁷⁷ Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.20.

ebeveynlerinin veya ebeveynlerinden birinin evinde yaşıyor ve eğitime devam ediyorlarsa, reşit olmayan çocuklarla aynı haklara sahiptir (BGB § 1603). Buna göre ebeveynler, nafaka alacaklısı çocukları bakımından gelir ve malvarlıklarıyla orantılı olarak yükümlüdür. Nitekim sadece ebeveynler değil birden fazla eşit derecede yakın akraba, gelir ve mal varlıklarına göre orantılı olarak sorumludur (BGB § 1606/3). Nafaka alacaklılarından birinin öncelikli olması hâlinde, bu alacaklı öncelikli olarak tatmin edilir; bu sebeple sonraki derecedeki nafaka borcu yerine getirilemezse, nafaka yükümlülüğü ortadan kalkacaktır²⁷⁸.

Nafaka mutlak sınırlandırılmaz bir hak değildir. Nafaka yükümlüsüne veya yakın bir akrabasına karşı ağır bir suç işlenmesi, nafaka yükümlüsü hakkında asılsız şikayetlerde bulunma, nafaka alacaklısının gelirlerini inkar etmesi, nafaka davasında yargılamayı yanıltmaya yönelik aldatıcı davranışlar, nafaka alacaklısının ticari/mesleki olarak zarar verme gibi hallerde nafaka yükümlülüğü sınırlandırılabilir²⁷⁹.

ee. Netice

Türk hukukunda söz konusu yükümlülüklerin ihlal edilmesi tipikliğin oluşması için yeterli olacaktır. Ayrıca dış dünyada olumsuz bir değişikliğin meydana gelmesi aranmadığı için TCK m. 233/1’de düzenlenen suç, sırf hareket suçudur. Suçta netice bulunmadığı için hareketle netice arasındaki illiyet bağı da bulunmaz.

Alman hukukunda ise gerek StGB § 170/1 gerekse StGB § 171 bakımından somut tehlike suçu söz konusudur. Türk hukukunda somut tehlikeyi objektif cezalandırma şartı kabul eden görüşler bulunsun da²⁸⁰ Alman hukukunda söz konusu suçlarda somut tehlike netice başlığı altında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Alman hukukunda düzenlenen ilgili suç tiplerine ilişkin somut tehlikeler netice başlığı altında incelenmiştir.

İlk olarak StGB § 170/1’de netice nafaka alacaklısının yaşam ihtiyaçlarının tehlikeye düşmesi veya üçüncü kişilerin desteği olmaksızın tehlikeye düşecek olmasıdır. Yaşam ihtiyaçları, BGB’deki ilgili hükümlere göre belirlenmektedir. Yaşam ihtiyacı, asgari geçimle sınırlı değildir. BGB ve LPartG’de nafaka hukukuna ilişkin geçim standardı hükümleri, suçun

²⁷⁸ Frommel ve Schramm, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.15.

²⁷⁹ von Heintschel-Heinegg, ‘StGB § 170’, (n 10) kn.15.

²⁸⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 19) 678; Özgenç (n 26) 306.

oluşması bakımından da dikkate alınmaktadır²⁸¹. Geçim ihtiyacının tehlikeye düşmesi yeterlidir. Bu ihtiyacın fiilen zedelenmiş olması aranmaz. Burada bir ihtiyacın ya da eksikliğin ortaya çıkması kuvvetli ihtimal dahilinde ise somut tehlike vardır²⁸². Örneğin, alacaklının ancak katlanılamayacak derecede ağır bir çalışma ile kendi geçimini sağlaması, böyle bir tehlike sayılabilir. Ayrıca geçinebilmek için çeşitli tasarruflarda bulunması, borçlanması, yardıma muhtaç hale gelmesi somut tehlike bakımından yine örnek verilebilir²⁸³.

StGB § 170/1 bakımından somut tehlikeden ayrı potansiyel tehlike (potentieller Gefährdungsdelikt) de bulunmaktadır. Potansiyel tehlike, somut tehlikeden önce gelen bir aşamadır²⁸⁴. Söz konusu suç bakımından potansiyel tehlike, nafaka alacaklısının yaşam ihtiyaçlarının, nafaka yükümlüsü yerine yalnızca üçüncü kişilerin yardımıyla güvence altına sonucunda tehlikenin ortadan kaldırılmasıdır. Bu kapsamda üçüncü kişi kavramına nafaka alacaklısı girmez ancak kamu otoritelerinin sağladığı sosyal yardımlar veya diğer yükümlülerin üstlendikleri katkılar bu kapsama girer. Ayrıca bir ebeveynin, diğer ebeveynin ödemediği nafaka sebebiyle kendi yükümlülüğünün ötesinde katkı sağlaması da üçüncü kişi yardımı sayılır. Sonuç olarak, StGB § 170/1 anlamında üçüncü kişi, kendi asli yükümlülüğünden bağımsız olarak nafaka açığını kapatan herkeştir²⁸⁵. Yapılan yardımın miktarı da önemli değildir. Ancak nafaka ödemesinden kaçınma ile üçüncü kişinin yardımı arasında doğrudan bir bağlantı bulunmalıdır. Üçüncü kişinin katkısının, doğrudan nafaka yükümlüsünün ödememesi nedeniyle yapılmış olması gerekir. Eğer üçüncü kişi kendi bağımsız sebepleriyle yardım ediyorsa, bu durumda suç oluşmaz²⁸⁶. Potansiyel tehlike hali suç kapsamında olmasaydı StGB § 170/1'in uygulama alanı çok fazla olmazdı. Zira çoğu durumda esasen nafaka yükümlülüğü olan kişinin yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde, sıra bakımından daha sonra gelen diğer nafaka yükümlüleri veya sosyal kurumların devreye girmesi sayesinde nafaka alacaklısı bakımından somut tehlike nadiren gerçekleşirdi²⁸⁷.

²⁸¹ Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 170' (n 10) kn.28; Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.54; Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.162.

²⁸² Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.55; Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 170' (n 10) kn.29; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 170' (n 10) kn.10; Höhne (n 9) 56.

²⁸³ Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.167.

²⁸⁴ Höhne (n 9) 57.

²⁸⁵ Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.58; Höhne (n 9) 57; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 170' (n 10) kn.10.

²⁸⁶ Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 170' (n 10) kn.30; Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.59.

²⁸⁷ Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.162.

StGB § 171 bakımından yükümlülüğün ihlali, çocuğun veya gencin bedensel ya da ruhsal gelişiminin ciddi şekilde zarar görmesi, suça yönelmesi veya fuhşa sürüklenmesi gibi somut bir tehlike doğurmuş olmalıdır²⁸⁸. Örneğin, çocukların evde yalnız ve bakımsız bir şekilde bırakılması hâlinde, kısa sürede başka bir yakının eve gelmesi bekleniyorsa, tehlike somutlaşmış sayılmaz. Olayda somut tehlike, her zaman daha önce var olmayan tehlikenin oluşmasıyla değil, bazen zaten var olan tehlikenin yoğunlaşmasıyla da gerçekleşir²⁸⁹. Düzenlemede birden fazla somut tehlike halleri sayılmıştır.

İlk somut tehlike, çocuğun veya gencin beden gelişiminin zedelenmesi tehlikesidir. Ciddi bedensel gelişim bozukluğu tehlikesi, çocuğun normal fiziksel olgunlaşma sürecinin kalıcı veya sürekli şekilde bozulmasının beklendiği hâllerde ortaya çıkar²⁹⁰. Örneğin, çocuğun sürekli yetersiz beslenmesi, hastalanması halinde gerekli tedavi veya önlemlerin alınmaması, kalıcı ve geri dönüşü olmayan fiziksel eksikliklere yol açma tehlikesi taşır. Kilolu bir çocuğun, yaşının üstünde yoğun bir spora zorlanması veya başka bir çocuğun saatlerce zorla ders çalışmaya zorlanması, alkol tüketiminin teşvik edilmesi gibi hususlar bu kapsamda değerlendirilebilir.

Psikolojik gelişimin tehlike altında sayılması için normal zihinsel olgunlaşma sürecinin bozulacağı ve kişilik gelişiminin yanlış bir yöne gideceği endişesi yeterlidir. Kanun koyucu, sadece tıbbi-psikolojik kriterlerle tespit edilebilecek gelişim bozukluklarını kapsam içine almak istememiştir²⁹¹. Ancak uygulamada bilimsel ölçütlerle belirlenebilen psikolojik gelişim bozuklukları güvenilir bir şekilde saptanabilecektir²⁹². Bu bağlamda çocuğun sürekli yalnız bırakılması veya bir yere kilitlenmesi psikolojik gelişim bozukluğu tehlikesine sebebiyet verecektir. Yine çocuğun okula gönderilmemesi, yanında yaşına uygun olmayan cinsel içerikli konuşmaların ve davranışların yapılması da örnek olarak verilebilir. Ancak kapının kısa süreliğine kilitlenmesi veya okula bir günlüğüne gönderilmemesi

²⁸⁸ Frommel ve Schramm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.12; Ritscher, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.12; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.5; Lackner, Kühl ve Heger, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.3; Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.55; Geisler (n 11) 239; Kindhäuser ve Hilgendorf, ‘StGB § 171’ (n 55) kn.1.

²⁸⁹ Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.5.

²⁹⁰ Ritscher, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.13; Frommel ve Schramm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.15; Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.63; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.6.

²⁹¹ Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.7; Frommel ve Schramm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.16.

²⁹² Frommel ve Schramm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.16; Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.66; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.7.

gibi davranışların bir kez yapılmasının çoğu zaman bu tehlikeye yol açmayacağı düşüncesindeyiz.

Beden ve ruh gelişimine ilişkin zarar tehdidinin ciddi olması gerekir. Gelişimdeki bozulma açıkça fark edilir nitelikte olmalı; kalıcı veya en azından uzun süreli olmalıdır. Geçici ve hafif bir zarara yol açma ihtimali suçun oluşması için yeterli değildir.²⁹³

Suç işleme eğilimli bir yaşam tarzı veya fuhşa sürüklenme tehlikesi de diğer somut tehlikelerdendir. Söz konusu durumlar esasında psikolojik gelişimin bozukluğuyla bağlantılıdır. Suça meyilli yaşam tarzı, önemli nitelikteki kasıtlı suçların tekrar tekrar işlenmesiyle ve bireyin yaşam biçiminin bu tür eylemlere eğilimli olmasıyla ortaya çıkar. Çocuğun bizzat suç işleyip işlemediği önemli değildir. Bakım ve eğitim yükümlülüğünün ihlali sonucunda suç işleme eğilimi olan çevrelerde takılması veya suçun işlenmesine iştirak derecesine varmayan katkı sağlamasına engel olunmaması hali, suç işleme eğilimli yaşam tarzı bakımından yeterli bir tehlike olarak kabul edilmektedir.²⁹⁴

Fuhşa sürüklenme tehlikesi, özellikle çocuğun fuhşun olağan bir toplumsal ilişki biçimi olarak öğretildiği ilişki ağlarına dâhil edilmesiyle ortaya çıkar. On altı yaşından küçük çocuk veya gencin, fuhuş veya genelev çevresinde bulunması, bireysel hayat kadını tacirlerinin tekliflerine maruz kalması, arkadaş çevresinde bulunan bazı hayat kadınlarının mesleklerini cazip göstererek rol model olması hâlinde söz konusu olabilir. Aynı şekilde, çevresinde fuhşun yapılmasının veya bundan yararlanılmasının olağan görüldüğü ilişkilerin içinde yer alması veya yükümlü tarafından kendisine fuhuş yapmasının telkin edilmesi durumunda da tehlike vardır.²⁹⁵ Günümüz Alman hukuk uygulamasında bu tehlikenin nadiren oluştuğu kabul edilmektedir.²⁹⁶ Nitekim 2001 yılının sonlarında Fuhuşla Uğraşan Kişilerin Korunmasına İlişkin Kanun'un (Prostitutionsgesetz-ProstG) yürürlüğe girmesiyle fuhuş belirli şartlar altında yasallaşmıştır. Bu doğrultuda doktrinde gençlerin fuhuşu serbestçe seçilmiş bir yaşam biçimi olarak benimsemelerinin gelişim bozukluğu oluşturmadığı ileri sürülmektedir.²⁹⁷ Ancak bizim de

²⁹³ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.15; Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.57; Geisler (n 11) 243; von Heintschel-Heinegg 'StGB § 170', (n 10) kn.8.

²⁹⁴ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.71; Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.18; Bosch ve Schittenhelm, 'StGB § 171' (n 11) kn.9.

²⁹⁵ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.72.

²⁹⁶ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.19; Lackner, Kühl ve Heger, 'StGB § 170' (n 10) kn.5.

²⁹⁷ Yazarlardan Frommel bu görüşü ileri sürmektedir. Frommel ve Schramm, 'StGB § 171' (n 11) kn.16.

katıldığımız diğer görüş, fuhşun hukuki statüsü ve toplumsal değerlendirmesi değişmiş olsa da StGB § 171'in bu düzenleme ile anlamını yitirmediğini çünkü ProstG'nin amacının çocukların fuhşa yönlendirilmesini meşrulaştırmak olmadığını savunmaktadır²⁹⁸.

Her iki düzenleme bakımından suçun oluşabilmesi için yükümlü failin ihmali veya icrai hareketiyle somut tehlike arasında bir illiyet bağının kurulması gerekir. Bu çerçevede STGB § 170/1 uyarınca nafaka ödemesinin yapılmaması ile yaşam gereksiniminin fiili ya da potansiyel tehlikeye düşmesi arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Eğer tehlike tamamen başka sebeplerden doğuyorsa, nafaka ödenmemesi cezai sorumluluk doğurmaz²⁹⁹. Yine StGB § 171 bakımından bakım ve eğitim yükümlülüğünün ihlali neticesinde kanunda açıkça belirtilen somut tehlikelerden biri veya birkaçının oluşması gerekmektedir. Ancak yükümlülüğün ihlali ile tehlike arasındaki nedensellik ve objektif isnadiyet bağının ispatlanması çoğu olay bakımından kolay değildir³⁰⁰. Somut tehlikenin oluşmasında yükümlülük sahibinin davranışıyla kısmen de olsa illiyet bağı kurulması, cezai sorumluluk bakımından yeterlidir³⁰¹.

b. Suçun Manevi Unsuru

Suçun tipikliğinin tamamlanabilmesi için maddi unsurun yanında manevi unsurun da bulunması gerekmektedir. Suçun manevi unsuru, maddi unsurlardan bağımsız olarak failin işlediği fiille arasındaki zihinsel ve iradi bağı ifade etmektedir³⁰². Kanunda taksirli hali açıkça düzenlenmeyen suçlar bakımından sadece kasten gerçekleştirilen fiiller cezalandırılır (TCK m.22/1, StGB § 15).

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçlarının taksirli hali düzenlenmediği için bu suçlar ancak kasten işlenebilir. Failin kanunda belirtilen aile yükümlülüklerini bilerek ve isteyerek ihlal etmesi gerekir. İhlalin belirli bir amaç veya nedenler yapılması beklenmemektedir. Bu sebeple failin genel kastı yeterli olacaktır. Suçun işlenmesi bakımından yine belirli bir saik aranmadığı için suç, olası kastla işlenebilecektir. Failin suçu

²⁹⁸ Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.19.

²⁹⁹ Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.57.

³⁰⁰ Frommel ve Schramm, 'StGB § 171' (n 11) kn.14.

³⁰¹ Wiedner, 'StGB § 171' (n 11) kn.61.

³⁰² Ali Emrah Bozbayındır, *Türk ve Mukayeseli Ceza Hukukunda Olası Kast Kavramı ve Sınırları* (Adalet Yayınevi, 2018), 11.

YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

işlerken saik veya amacının olup olmaması bir önem arz etmemekle birlikte cezanın belirlenmesinde hâkim tarafından dikkate alınabilir³⁰³.

Daha önce belirtildiği üzere suçun oluşabilmesi için failin yükümlülüklerini sınırlı imkânı olsa bile yerine getirmemesi yeterlidir. Failin yükümlülükleri yerine getirme imkânı ve gücü bulunmaması halinde suç oluşmayacaktır. Yargıtay'ın içtihadı da bu yöndedir³⁰⁴.

2. Hukuka Aykırılık Unsuru

Fiilin hukuka aykırı kabul edilebilmesi için tüm hukuk düzenine aykırı olması gerekir. Örneğin, ceza hukuku dışında herhangi bir hukuk alanında hukuka uygun olması halinde fiil hukuka aykırı olmaktan çıkar. TCK'da da birtakım hukuka uygunluk nedenleri düzenlenmiştir. Ancak TCK dışında da çeşitli hukuka uygunluk nedenleri bulunmaktadır³⁰⁵.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünün ihlali suçu bakımından bazı hukuka uygunluk nedenleri gündeme gelebilmektedir. Bunlardan ilki yetkili mercinin emrinin yerine getirilmesidir. Yetkili mercinin emrinin yerine getirilmesi, Alman Ceza Kanunu'nda hukuka uygunluk sebepleri arasında düzenlenmemiştir. Türk hukukunda TCK m. 24/2'e göre "Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz". Bu bağlamda örneğin, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da yer alan önleyici ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasında söz konusu hukuka uygunluk sebebi gündeme gelebilir. Fail hakkında evden veya eş ve çocuklarından uzaklaştırma kararı alınması halinde failin eş ve çocuklarıyla ilgilenememesi sebebiyle bazı yükümlülükleri yerine getirmesi güçleşecektir. Bu durumda yetkili mercinin emrinin yerine getirilmesi sebebiyle suç oluşmayacaktır.

³⁰³ Altunkaş (n 6) 29; Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.65; Ritscher, 'StGB § 171' (n 11) kn.20; Frommel ve Schramm, 'StGB § 170' (n 10) kn.28; Frommel ve Schramm, 'StGB § 171' (n 11) kn.21; Geisler (n 11) 262.

³⁰⁴ "(...) mağdure ile resmî nikâhlı olarak birlikte yaşayan sanığın, tanık Ayşe'yi eve getirerek bu kişiyle gayri resmî olarak karı-koca hayatı yaşaması üzerine mağdurenin, sanık ve müşterek çocuklarını terkedip annesi ile birlikte yaşaması, bu nedenle de sanığın mağdureye maddi olarak yardımında bulunmaması şeklinde gerçekleşen olayda, sanığın, şoförlük yaparak dört çocuğunda geçimini sağladığı, mağdurenin ayrı bir evde yaşamasını sağlamaya yönelik maddi imkânı da sahip olmadığı, bu nedenlerle saniğe yüklenen suçun manevi unsurunun gerçekleşmediğinin anlaşılması karşısında, sanık hakkında atılı suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi" Yargıtay 14. CD, E.2012/14434, K.2013/3569, 28.03.2013. Karar için bkz. <https://www.sonkarar.com> Erişim Tarihi: 08.08.2025.

³⁰⁵ Koca ve Üzülmöz (n 26) 274; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, (n 19) 484.

Söz konusu olabilecek bir diğer hukuka uygunluk nedeni ilgilinin rızasıdır. TCK m. 26/2’de “kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı” kimseye ceza verilmeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla bakım, eğitim veya destek yükümlülüğünün alacaklısı mağdurun geçerli bir rızasının bulunduğu hallerde, failin yükümlülüğü ihlali suç teşkil etmeyecektir. Ancak bunun için rızanın şartlarına uyulması gerekir. Bu hususta da TMK yol göstericidir. TMK m. 10 uyarınca “ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır”. Kanunun 13. maddesinde ise “yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan” herkesin ayırt etme gücüne sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin rızası geçerli değildir (TMK m. 15). Buradan hareketle örneğin, bakım ve eğitim yükümlülüğü alacaklısı henüz ilkökul çağındaki bir çocuğun anne veya babasına olan öfkesinden dolayı söz konusu anne veya babanın yükümlülüğü yerine getirmesini reddetmesi halinde çocuğun bu husustaki rızası geçerli kabul edilmeyecektir. Diğer taraftan destek yükümlülüğü bulunan eşin desteğini kabul etmeyen diğer eşin buradaki rızası dikkate alınacak ve destek yükümlülüğünü yerine getirmeyen eşin fiili hukuka aykırı kabul edilmeyecektir.

Alman hukukunda nafaka yükümlülüğünün ihlâlinin hukuka aykırılığı nadiren ortadan kalkar. Ödeme gücünün bulunmaması zaten baştan nafaka yükümlülüğünün doğmasına engel teşkil eder. Buna karşılık, nafakanın ödenmemesi, istisnai durumlarda haklı görülebilir. Örneğin, yükümlünün, hukuken meşru olarak seçtiği nafaka ifa biçimini fiilî nedenlerle yerine getirmesinin engellendiği durumlarda bu söz konusu olabilir. Nafaka alacaklısının geçerli rızası, suçun maddi unsurlarını ortadan kaldırır. Buna karşılık, geçersiz bir rıza hukuka uygunluk nedeni teşkil etmez. Yükümlünün nafaka yükümlülüğünün ortadan kalktığına dair hatalı bir kanaat taşıması, sübjektif unsur düzeyinde, hata kapsamında bir önem taşıyabilir³⁰⁶.

C. Kusurluluk

Kusurluluk, suçun tamamlanmasıyla (haksızlık) birlikte failin gerçekleştirmiş olduğu fiilden dolayı ceza verilip verilemeyeceğinin (kınanabilirlik) incelendiği, suçun unsurları dışında yer alan değerlendirme

³⁰⁶ Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.203; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn32. *YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)*

yargısıdır³⁰⁷. Kusur yargısında fiilin haksızlık teşkil ettiği ortaya konulduktan sonra ceza verilmesine gerek olup olmadığı ortaya konulur. Özel hukuktan farklı olarak ceza hukukunda kusursuz kişi hiçbir şekilde cezalandırılamaz. TCK’da Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler başlığı altında hukuka uygunluk sebepleriyle bir arada kusurluluğu etkileyen haller düzenlenmiştir.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçu bakımından kusurluluğu kaldıran zorunluluk hali söz konusu olabilir. Örneğin, yükümlülük sahibi kişinin işlerinin istediği gibi gitmemesi nedeniyle çok fazla borcu olması ve borçlarından kaynaklı iş yerine haciz gelmemesi için bir süre destek yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde zorunluluk hali gündeme gelebilecektir. Kanaatimizce zorunluluk hali, somut olayın koşullarına göre hukuka uygunluk nedeni ya da kusurluluğu kaldıran hal olarak değerlendirilebilmektedir. Zorunluluk hali, korunan hukuki değer, ihlal edilen hukuki değere göre çok daha temel bir hakka ilişkin olması halinde hukuka uygunluk sebebi; korunan hukuki değer ile ihlal edilen hukuki değer arasında bir orantı bulunması halinde kusurluluğu ortadan kaldıran hal olarak değerlendirilmelidir³⁰⁸. Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçunda ise genellikle kusurluluğu kaldıran hal olarak değerlendirilebilecektir. Diğer taraftan verilen örnekte olduğu gibi korunan değer ile ihlal edilen değer arasındaki menfaat çatışmasında, ihlal edilen yükümlülüklerin yaşamsal ihtiyaçlara ilişkin olması, korunan değer ise malvarlığıyla alakalı olması sebebiyle kusurluluğu etkileyen zorunluluk halinin dahi uygulama alanı bulmayacağı kanaatindeyiz³⁰⁹.

D. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

1. Teşebbüs

TCK’da teşebbüsün açıkça tanımı yapılmıştır. Buna göre fail “kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise” suça teşebbüs söz konusu olur. Kanuni tanımdan ayrıca gerçek ihmali suçlar bakımından teşebbüsün

³⁰⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, (n 19) 572; Özgenç (n 26) 459; Koca ve Üzülmüş (n 26) 312.

³⁰⁸ Zorunluluk halinin hukuki niteliğine ilişkin öğretideki tartışmaların son bulması bakımından tıpkı Alman hukukunda olduğu gibi hukuka uygunluk nedeni ve kusurluluğu ortadan kaldıran zorunluluk hali şeklinde iki ayrı düzenleme yapılması daha yerinde olacaktır.

³⁰⁹ Aynı yönde görüş için bkz. Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 292; Aytekin İncooğlu ve İncooğlu (n 5) 374-375. Aksi yönde görüş için bkz. Nuhoğlu (n 6) 154; Bayraktar ve Eroğlu (n 5) 101.

mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sırf hareket suçlarında ancak icrai hareketlerin bölünebildiği durumlarda teşebbüs mümkündür.

TCK m. 233/1’de yer alan suç, gerçek ihmali suç özelliği göstermektedir. Yükümlülüğün ihlaline ilişkin fiilin gerçekleştirilmesiyle suç tamamlanır. Bu yönüyle de sırf hareket suçudur. Dolayısıyla söz konusu suça teşebbüs mümkün değildir³¹⁰. Ancak istisnai bazı hallerde söz konusu suçun icrai hareketle de işlenebileceği fiil başlığında belirtilmiştir. Somut olaydaki icrai hareketin parçalara bölünebilen nitelikte olması halinde teşebbüs söz konusu olabilecektir.

2. İştirak

Suçun birden fazla kişiyle işlenmesi veya diğer kişilerin desteğiyle gerçekleşmesi mümkündür. Suçun birden fazla kişiyle işlenmesi hali müşterek faillik (TCK m. 37, StGB § 25/2), suç işleme düşüncesi olmayan birini bilerek ve isteyerek suç işlemeye yönlendirme azmettirme (TCK m. 38, StGB § 26), fail olmayan kişinin, suçun işlenmesini kolaylaştıracak şekilde maddi veya manevi destek sağlaması yardım etmedir (TCK m. 39, StGB § 27).

TCK m. 233/1 bakımından iştirak hükümleri uygulanabilmektedir. Ancak mevzubahis suç, özgü suç niteliğini haiz olması sebebiyle suçun faili ancak belirli kişiler olabilir. Dolayısıyla TCK m. 40/2’de yer alan bağlılık kuralı gereği suça iştirak eden diğer kişiler ancak azmettiren veya yardım eden sıfatıyla yargılanabilecektir. Yükümlülük sorumluluğu bulunmayan herhangi biri bu suçun faili olamayacaktır. Diğer taraftan anne ve baba, çocuklarının bakım ve eğitim yükümlülüğünü birlikte ihlal etmesi halinde suçtan müşterek fail olarak sorumlu olacaktır.

Alman hukukunda da StGB § 170/1 ve StGB § 171’de düzenlenen suçlar özgü suç niteliğindedir. Bu nedenle yalnızca nafaka yükümlüsü veya eğitim veya bakım yükümlüsü suçun faili olabilir.

StGB § 170/1 bakımından örneğin, küçüklerin vasisi veya ergin nafaka yükümlülerinin yasal temsilcisi, StGB § 14/1-c.3 gereği suçun faili olabilir. Birden fazla nafaka yükümlüsünün birlikte yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde müşterek faillik söz konusu olacaktır³¹¹. Söz konusu ihmali suçlara azmettirme veya yardım etme mümkündür. İştirak, yükümlü failin nafakayı ödememesi nedeniyle menfaat sağlayan üçüncü kişilerin azmettirmesi yoluyla gerçekleşebilir. Yardım etme ise, kararın pekiştirilmesi

³¹⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 376-377; Altunkaş (n 6) 31; Nuhoglu (n 6) 155; Zafer (n 3) 141; Yaşar, Gökcan ve Artuç, (n 7) 6564.

³¹¹ Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.212; Frommel ve Schramm, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.31. *YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)*

yoluyla psikolojik destek sağlama, nafaka alacaklısından malvarlığını veya gelirini gizlemesine yardımcı olma veya aile mahkemesinde, gerçeğe aykırı beyanlarla bu malların mevcut olmadığını ileri sürmesine destek olma şeklinde söz konusu olabilir³¹².

Her iki suç da özgü suç olsa da StGB § 171’de yükümlülük dışında kalan suça iştirak eden kişiler bakımından StGB § 170/1’e göre farklı bir durum söz konusudur. StGB § 170/1 bakımından StGB § 14/1-c.3’te yer alan hüküm uygulama alanı bulduğu için § 28/1’deki özgü suçlara iştirak hükmü uygulanmazken; StGB § 171’de garantör yükümlülüğü söz konusu olduğu için özgü suçlara iştirak düzenlemesi (StGB § 28/1) uygulama alanı bulacaktır³¹³. Bu düzenlemeden hareketle bakım ve eğitim yükümlülüğü bulunmayan kişinin suça azmettiren veya yardım eden olarak iştirak etmesi halinde verilecek cezada StGB § 49 uyarınca indirime gidilecektir. Öte yandan kendisine zaten bir koruma veya eğitim yükümlülüğü düşen ve yalnızca suç üzerinde hâkimiyet kurmaması nedeniyle iştirakçi olan kişi bakımından StGB § 28/1’in uygulanması mümkün değildir. StGB § 171 bakımından müşterek faillik mümkündür. Örneğin, velayet hakkına sahip anne ve babanın ya da birlikte çalışan birden fazla bakıcının yükümlülüklerini ihlal etmesi halinde müşterek faillik söz konusudur. Aynı şekilde, birden çok yükümlülük sahibinin, tehlike hakkında bağımsız şekilde bilgi edinmelerine rağmen her birinin hareketsiz kalması hâlinde yan yana faillik de gündeme gelebilir³¹⁴.

3. İçtima

Ceza hukukunda içtima, bir hareketin birden çok suçun kanuni tanımına uyması ya da tek bir fiille birden fazla suçun meydana gelmesi durumunda, bu suçlar karşısında nasıl bir ceza uygulanacağını ve suçlar arasındaki ilişkinin nasıl değerlendirileceğini belirleyen bir kurumdur³¹⁵. Bu kapsamda Türk hukukunda içtima türleri olarak bileşik suç (TCK m. 42), zincirleme suç (TCK m. 43/1), aynı neviden fikri içtima (TCK m. 43/2) ve farklı neviden fikri içtima (TCK m. 44) düzenlenmiş olup, her biri failin birden fazla suçla ilişkisinin niteliğine göre farklı ceza uygulamalarını ve ceza sorumluluğu ölçütleri öngörmektedir.

³¹² Ritscher, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.68; Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.213.

³¹³ Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.11; Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.77; Ritscher, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.21.

³¹⁴ Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.77.

³¹⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, *Genel Hükümler* (n 19) 800; Koca ve Üzülmöz (n 26) 521.

TCK m. 233/1'e bakıldığında zincirleme suç hükümleri uygulanabilir. Fail eşine veya çocuğuna karşı yükümlülüklerini, aynı suç işleme kararıyla farklı zamanlarda gerçekleştirilmesi halinde zincirleme suç hükmü uygulanacaktır. Ancak burada suçun, kesintisiz suç olduğu dikkate alınmalıdır³¹⁶. Yükümlülüğün ihlalinin belirli bir süre devam etmesi tek bir suça sebebiyet verecektir. Dolayısıyla ihlal bakımından bir kesintinin olması gerekir. Zincirleme suç için belirli bir süre yükümlülük ihlal edildikten sonra yükümlülüğün yerine getirilmesinin veya failin yükümlülüğü yerine getirme gücü belirli bir süre ortadan kalkmasının ardından imkan olduğu halde yükümlülüğün tekrar ihlal edilmesi gerekmektedir. Örneğin, nafaka yükümlüsü baba, çocuğuna üç ay boyunca nafaka ödememesi halinde tek bir suç oluşur. Üç ayın sonunda bir süre yükümlülüğünü yerine getiren baba daha sonra aynı suç işleme kararıyla tekrar nafakayı ödemezse zincirleme suç söz konusu olur.

Alman hukukunda zincirleme suça ilişkin bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Zincirleme suç halinde böyle bir durumda doktrinde toplam haksızlık değeri azalan durumların tespit ve cezalandırılmasında, artık büyük ölçüde terk edilmiş bulunan zincirleme suç (Fortsetzungszusammenhang) kavramı savunulmamaktadır. Bu gibi durumlarda gerçek içtima (Realkonkurrenz) söz konusu olmaktadır. Failin suç unsurlarının ortadan kalktığını bilip bilmemesi veya doğru değerlendirip değerlendirmemesi, hatta mağdura hiçbir şekilde nafaka vermemeye yönelik tek bir irade ile hareket etmiş olması da sonucu değiştirmeyecektir³¹⁷.

TCK m. 233/1'in, tek bir fiil ile birden fazla kişiye karşı işlenmesi halinde aynı neviden fikri içtima söz konusu olacaktır. Nafaka yükümlülüğüne ilişkin vermiş olduğumuz örnekte babanın birden fazla çocuğu olduğu hallerde, söz konusu çocuklar için annelerine ait hesaba göndermesi gerektiği ve bunu yapmadığı hallerde tek bir fiille birden fazla kişiye karşı suç işlenmesi sebebiyle aynı neviden fikri içtima hükmünün uygulanması gerekir³¹⁸. Yargıtay'ın içtihatları da bu yöndedir³¹⁹. StGB § 170/1 ve StGB § 171

³¹⁶ Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.221.

³¹⁷ Ritscher, 'StGB § 170' (n 10) kn.81; Wiedner, 'StGB § 170' (n 33) kn.221.

³¹⁸ Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 379-380; Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 293; Nuhoğlu (n 6) 156. Doktrinde Zafer ise böyle bir durumda TCK m. 61/1 gereği hâkimin alt sınırdan uzaklaşarak ceza verebileceği görüşündedir. Zafer (n 3) 143.

³¹⁹ "Sanığın aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali eylemini, katılan ve müşterek çocuklarına karşı tek bir fiil ile gerçekleştirmesi karşısında, 5237 sayılı Kanun'un 43 üncü maddesinin ikinci fıkrasının uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi" (Yargıtay 4. CD, E.2023/13801, K.2023/24385, 21.11.2023). Aynı yönde başka bir karar için bkz. Yargıtay 4. YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

bakımından da bir fiil ile birden fazla kişinin yükümlülüğünün ihlal edilmesi halinde fikri içtima kabul edilmektedir³²⁰.

Aile hukukundan doğan yükümlülüğün ihlaliyle aynı anda birçok suç gündeme gelebilmektedir. Bu durumda aralarında farklı neviden fikri içtima olup olmadığı ortaya konulmalıdır. Bu bağlamda TCK m. 233'te düzenlenen diğer suçlarla, 1. fıkra da yer alan suç arasındaki ilişki değerlendirilmelidir. 1. fıkra dan düzenlenen aile hukukundan doğan yükümlülüğün ihlalinin, diğer suçlara göre genel norm niteliği taşır. 2. fıkra da yer alan gebe kadını terk suçu ile 3. fıkra da düzenlenen çocukların ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokma suçu daha özel norm olması dolayısıyla, bu suçların ihlali aynı zamanda 1. fıkra daki suça da sebebiyet verecektir. Dolayısıyla aralarında özel-genel norm ilişkisi bulunması sebebiyle bu halde içtima hükümleri uygulanmaz.

Aile hukukundan doğan yükümlülüğün ihlali; kötü muamele, aç bırakma gibi fiillerle de gerçekleşebilir. Bu durumda şartları oluşması halinde TCK m. 232'de düzenlenen kötü muamele suçları ve TCK m. 96'da yer alan eziyet suçu da oluşabilir. Bu durumlarda farklı neviden fikri içtima hükmü gereği en ağır suçtan ceza verilmesi gerekir.

Söz konusu yükümlülüğün ihlali, yükümlülük alacaklısının terki suretiyle de gerçekleşebilir. Bu durumda terk suçu gündeme gelecektir. Ancak madde gerekçesinde “suçun oluşması için terk olgusunun gerçekleşmemesi” gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla doktrinde yükümlülük ihlalinin terk fiiliyle gerçekleşmesi halinde özel hüküm niteliğinde olan terk suçuna (TCK m. 97) göre cezai yaptırım uygulanacağı savunulmuştur³²¹. Ancak madde gerekçesi yol gösterici nitelikte olsa da bağlayıcı değildir. Gerekçeden bağımsız bir değerlendirme yaptığımızda terk suçu, aile hukukundan kaynaklı olmayan durumlarda da gerçekleşebileceği gibi yalnızca terk davranışıyla gerçekleşen bir suçtur. Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçundan bir yönüyle daha geniş kapsamlı, bir yönüyle daha dar kapsamlı bir suçtur³²². Dolayısıyla aralarında görünüşte içtima hükmü söz konusu olmaması sebebiyle farklı neviden fikri içtima hükmü uygulanacağı kanaatindeyiz.

CD, E.2021/19611, K.2024/1279, 06.02.2024. Kararlar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 09.08.2025.

³²⁰ Frommel ve Schramm, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.32; Frommel ve Schramm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.23; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.36; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.12.

³²¹ Nuhoglu (n 6) 156; Bayraktar ve Eroğlu (n 5) 102.

³²² Zafer (n 3) 142-143; Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 381 dn.143.

Bir diğer içtima bahsini ilgilendiren husus İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK) 344. maddesinde “Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir” hükmüdür. Öncelikle tazyik hapsinin niteliğinin ortaya konulması gerekmektedir. Tazyik hapsinin tanımı İİK’da yapılmamıştır. Ancak CMK m. 2/1-(1) bendinde disiplin hapsi, “kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen” hapis şeklinde tanımlanmıştır. Diğer taraftan AYM vermiş olduğu kararda 6284 sayılı Kanun’da yer alan zorlama hapsinin, bir ceza değil, bir disiplin hapsi olduğunu belirtmiştir³²³. Doktrinde tazyik hapsinin, kabahat için uygulanan bir idari yaptırım niteliğine haiz olduğu savunulmuştur³²⁴. Bu görüşe göre tazyik hapsinin bir idari yaptırım olması sebebiyle TCK m. 233/1 ile içtima ilişkisi bakımından Kabahatler Kanunu m. 15/3 hükmü dikkate alınır. Bu hükme göre de bir fiil hem suça hem de kabahate sebebiyet veriyorsa ancak suça göre yaptırım uygulanır. Ancak suç oluşmaması veya suça göre yaptırım uygulanmaması halinde idari sorumluluğa gidilir³²⁵.

Kanaatimizce içtima ilişkisi bakımından ulaşılan sonucu değiştirmese de nafaka yükümlülüğünden doğan tazyik hapsinin niteliği idari yaptırım değildir. İdari yaptırımlar genellikle idari makamlar tarafından uygulanır; mahkemeler ise yalnızca istisnai durumlarda bu tür yaptırımlara karar verir³²⁶. Ancak tazyik hapsine nafaka alacaklısının icra mahkemesine şikâyetle bulunması üzerine (İİK m. 349/1) icra mahkemesi karar verir. Nitekim AY m. 38/10 hükmü gereği idare kişi hürriyetini sınırlandırıcı bir yaptırım uygulayamaz. Dolayısıyla İİK m. 344’te düzenlenen tazyik hapsi, bir idari yaptırım değil icra ve iflas hukuku özelinde bir zorlama aracı olarak değerlendirilmelidir. Nihayetinde öğretilde tazyik hapsinin bir zorlama aracı

³²³ AYM, E.2013/119, K.2013/141, 28.11.2013. Karar için bkz.

<<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>> Erişim Tarihi: 10.08.2025.

³²⁴ Altunkaş (n 6) 33; Nuhoglu (n 6) 156.

³²⁵ Bu hususta detaylı açıklamalar için bkz. Altunkaş (n 6) 32 vd.

³²⁶ Ünal Altınöz, *İcra-İflas Hukukunda Disiplin ve Tazyik Hapsi* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2019) 111.

YUHFD Cilt. XXIII No.1 (2026)

veya idari yaptırım olarak değerlendirilmesi TCK m. 233/1 ile arasında bir içtima ilişkisi kurulamayacağı sonucunu değiştirmemektedir³²⁷.

Alman hukukundaki ilgili suç tiplerinin diğer suçlarla ilişkisi bakımından birden fazla suç tipinin birlikte işlenmesi halinde genellikle farklı neviden fikri içtima söz konusu olur. Nitekim StGB § 170/1 ve StGB § 171 arasında farklı neviden fikri içtima söz konusu olabilmektedir. Nafaka yükümlüsünün, alacaklıya karşı veya nafaka davasında gelirine dair yanlış beyanlarda bulunması halinde dolandırıcılık suçuyla (§ 263) aralarında fikri içtima ilişkisi kurulabilir. Birden fazla evlilik veya hayat ortaklığı suçu (§ 172) ise bağımsız bir suçtur dolayısıyla aralarında fikri içtima ilişkisi kurulamaz³²⁸.

StGB § 170/1 ve StGB § 171 korunan hukuki yararların kesişmesine rağmen, kendine özgü koruma yöntemi ve özgü suç olmaları nedeniyle birçok durumda gerçek içtima söz konusu olur. Özellikle bu durum vücut dokunulmazlığına karşı suçlar (StGB § 223 vd.) için de geçerlidir. Ancak StGB § 225/3-c.2³²⁹ bakımından StGB § 171’le aralarında farklı neviden fikri içtima söz konusu olur. Bu durumda StGB § 171 uygulanmaz³³⁰.

Bunun yanı sıra örneğin, yükümlülük sahibinin ihmali sonucu alkol veya uyuşturucu kullanımı nedeniyle korunan kişinin ölmesi halinde StGB § 171 ile taksirle öldürme (StGB § 222) arasında fikri içtima söz konusu olabilir. Ancak on altı yaşından küçük bir kişinin kasten öldürülmesi, failin koruma veya eğitim yükümlülüğü bulunması durumunda da tipik olarak ciddi bir koruma yükümlülüğü ihlali sayılabilir. Böyle bir durumda StGB § 171 ile StGB § 211 vd. hükümleri arasında asli-tali norm ilişkisi olması sebebiyle yalnızca kasten öldürme suçuna (StGB § 211 vd.) ilişkin hükümler uygulanacaktır³³¹.

E. Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

TCK’da düzenlenen aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçu şikâyeteye tabi bir suçtur. Kural olarak suçlar re’sen kovuşturulur. Suçun şikâyeteye tabi olması için kanunda açıkça düzenlenmiş olması gerekir. Nitekim

³²⁷ İçtima ilişkinin kurulamayacağı yönünde görüş için bkz. Nuhoglu (n 6) 156; Aytekin İnceoğlu ve İnceoğlu (n 5) 382; Altunkaş (n 6) 34; Zafer (n 3) 142; Bayraktar ve diğerleri, (n 7) 295.

³²⁸ Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.226.

³²⁹ StGB § 225/3-c.2: Fail gerçekleştirdiği fiil ile koruması altındaki kişinin fiziki ve ruhsal gelişimine ciddi zarar verme tehlikesine sokarsa bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası verilir.

³³⁰ Frommel ve Schramm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.23; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.12.

³³¹ Ritscher, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.22.

TCK m. 233/1'de de suçun şikâyet tabi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Suçtan zarar gören kişiler şikâyetinde bulunabilir. Yükümlülük alacaklısı veya yükümlülük alacaklısı olmasa bile bundan dolayı olarak etkilenen kişiler de şikâyet hakkını kullanabilir. Şikâyet sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Ancak bu suçta çocukların da sıklıkla mağdur olması sebebiyle fiil ehliyeti olmayan çocuklar bakımından kanuni temsilci çocuklar adına şikâyetinde bulunabilir³³².

Şikâyet hakkına fiil ve failin öğrenilmesinden sonra altı ay içinde başvurulması gerekir. Bu sürenin hak düşürücü bir süre olması sebebiyle koşullar sağlandıktan sonra altı ay içinde şikâyet edilmemesi halinde bu hak düşer³³³. CMK m. 253/1-(a) uyarınca şikâyet tabi suçlar uzlaştırmaya tabidir³³⁴.

Kovuşturma aşamasında şikâyetten vazgeçilmesi halinde davanın düşmesi için sanığın bunu kabul etmesi gerekir (TCK m. 73/4 ve 6). Sanığın onayı olmadan davanın düşürülmesi, Yargıtay tarafından bozma sebebi olarak kabul edilmektedir³³⁵.

Alman hukukundaki nafaka yükümlülüğün ihlali suçu (StGB § 170/1) ve eğitim ve bakım yükümlülüğünün ihlali suçu (StGB § 171) ise Türk hukukundan farklı olarak şikâyet tabi suçlar değildir, resen soruşturulur.

F. Yaptırım

TCK m. 233/1'de düzenlenen suç bakımından bir yıla kadar hapis ceza verileceği düzenlenmiştir. Ancak suçta alt sınır düzenlenmemiştir. Bu sebeple TCK m. 49/1'e göre alt sınırın belirtilmediği suçlarda alt sınır bir ay olarak kabul edilecektir. Yine aynı maddenin 2. fıkrasına göre bir yıl ve daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezası olarak kabul edilmektedir. Kısa süreli hapis cezaları için TCK m. 50'de seçenek yaptırımlar düzenlenmiştir. Yine bu suçtan dolayı mahkûm edilecek kişinin cezası iki yıl veya altında hapis cezası olacağı için hapis cezasının ertelenmesi kurumu da uygulama alanı bulabilecektir (TCK m. 51).

Söz konusu suça ilişkin hükmün ceza muhakemesi yönüyle de farklı ihtimalleri bulunmaktadır. Zira kasten işlenen ve hükmolunacak ceza iki yıl

³³² Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku-Cilt 1*, (20 Baskı, Adalet Yayınevi 2023) 815.

³³³ Yargıtay 4. CD, E.2021/13867, K.2023/22045, 04.10.2023. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 10.08.2025.

³³⁴ Yargıtay 4. CD, E.2021/26251, K.2024/3982, 26.03.2024. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 10.08.2025.

³³⁵ Yargıtay 4. CD, E.2021/27571, K.2024/4344, 02.04.2024. Karar için bkz. <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi: 10.08.2025.

ve altında hapis cezası olması sebebiyle diğer şartların da sağlanması halinde CMK m. 231 gereği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı da verilebilecektir.

StGB § 170/1’de nafaka yükümlülüğünün ihlalinde, üç yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Doktrinde nafaka yükümlülüğünün ihlalinde adli para cezası yaptırımını eleştirilmektedir. Zira böyle bir ceza, failin nafakayı ödemesini kısıtlayacak ve cezanın amacı ile korunan hukuki değerler açısından ters bir etki yaratacaktır³³⁶. Yine bu yaptırım yerine nafaka yükümlülüğünün yerine getirilmesi şartıyla kamu davasının açılmasından vazgeçme kurumunun (StPO § 153/1-c.4) alternatif olarak uygulanması gerektiği savunulmuştur³³⁷. Bununla birlikte hapis cezasının infazı da aynı şekilde gelir kaybı yaratmaktadır. Özellikle kısmi ödeme gücü bulunan veya malvarlığı ve gelirleri yalnızca kendi asgari ihtiyaçlarını ve nafaka yükümlülüklerini karşılamaya yeten yükümlülerin ceza infaz kurumuna girmesi, alacaklıyı mağdur edebilmektedir³³⁸. Nafaka yükümlülüğünü ihlal eden faile ceza verilirken ikrar, nafaka yükümlülüğünü kabul ve aile mahkemesi önünde iş birliği, gelir ve malvarlığının şeffaf açıklanması, ödeme gücünün artırılması çabaları, en önemlisi de nafaka ödemelerinin erken ifa edilmesi gibi hususlar cezada indirim yapılmasında etkilidir³³⁹.

Bakım veya eğitim yükümlülüğünün ihlali suçunda (StGB § 171) üç yıla kadar hapis cezası veya para cezası öngörülmektedir. Yükümlülüğün hafif bir şekilde ihlal edildiği hallerde StPO § 153 uyarınca kamu davasının açılmasından vazgeçme söz konusu olabilir. StPO § 153 çerçevesinde failin danışmanlık hizmetlerinden yararlanması, sosyal kurslara katılması, çocukların okula devamının sağlanması gibi yükümlülükler getirilebilir. Hapis cezasının infazı genellikle ağır ihlal durumunda veya mükerrer hallerde uygulanmaktadır³⁴⁰. StGB § 171’in gerçek ihmali suç olması sebebiyle StGB § 13/2 hükmünün StGB § 49/1’e yaptığı atıfla cezanın indirilerek verilmesi söz konusu değildir. Söz konusu hüküm görünüşte ihmali suçlarda cezanın takdir edilmesinde dikkate alınır³⁴¹.

³³⁶ Ritscher, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.83; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.37; Lackner, Kühl ve Heger, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.14.

³³⁷ Lackner, Kühl ve Heger, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.14; Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.215; Bosch ve Schittenhelm, ‘StGB § 170’ (n 10) kn.37

³³⁸ Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.214.

³³⁹ Wiedner, ‘StGB § 170’ (n 33) kn.216.

³⁴⁰ Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.78.

³⁴¹ Ritscher, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.23; Wiedner, ‘StGB § 171’ (n 11) kn.79.

SONUÇ

Türk ve Alman ceza hukukunda aile hukukundan doğan bakım, eğitim ve destek (nafaka) yükümlülüklerinin ihlali, aileyi ve özellikle çocukları koruma amacıyla düzenlenen suç tipleri arasında yer almaktadır. Ancak her iki hukuk sisteminde düzenlemenin yöntemi, korunan hukuki değerlerin kapsamı ve ceza sorumluluğunun sınırları bakımından önemli farklılıklar mevcuttur.

Türk Ceza Kanunu m. 233/1’de bakım, eğitim ve destek yükümlülüklerinin ihlali, tek bir hüküm altında toplanarak seçimlik hareketli ve soyut tehlike suçu olarak düzenlemiştir. Hüküm bu haliyle normun geniş bir uygulama alanına sahip olmasını sağlamakla birlikte, yükümlülüklerin sınırlarının tam olarak belirlenememesi nedeniyle belirsizlikler doğurabilmektedir. Nafaka yükümlülüğün, destek yükümlülüğü kapsamında olup olmayacağı madde metninden anlaşılmadığı için düzenleme doktrinde eleştirilmiştir. Bununla birlikte Yargıtay uygulaması, aile hukukundan doğan yükümlülüklerin kapsamını TMK hükümlerine göndermeyle belirlemekte ve bu şekilde ceza sorumluluğunu sınırlandırmaya çalışmaktadır.

Alman Ceza Kanunu’nda ise aynı yükümlülükler iki ayrı suç tipi altında düzenlenmiştir: StGB § 170/1 nafaka yükümlülüğünün ihlalini, StGB § 171 bakım ve eğitim yükümlülüklerinin ihlalini düzenlemektedir. Bu ayrım, korunan hukuki değerleri daha açık bir şekilde belirlemekte; bir tarafta nafaka alacaklılarının ekonomik yaşam ihtiyaçlarının güvence altına alınması, diğer tarafta çocuk ve gençlerin bedensel ve ruhsal gelişimlerinin korunması amaçlanmaktadır. Bakım ve eğitim yükümlülüğünün ihlali suçunda mağdur, Türk hukukundan farklı olarak herkes olamaz. Ancak on altı yaşını tamamlamamış çocuk veya gençler suçun mağduru olabilmektedir. Ayrıca Alman hukukunda bu suçlar somut tehlike suçları olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla fiilen veya potansiyel olarak ortaya çıkan ciddi bir tehlikenin varlığı aranmakta, bu da ceza sorumluluğunu daha sıkı şartlara bağlamaktadır.

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, Türk hukukunda düzenlemenin soyut tehlike suçuna dayanması, aile bireylerinin korunmasını genişletirken; Alman hukukunda somut tehlike şartı, ceza hukukunun son çare (ultima ratio) olması ilkesiyle daha uyumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Bununla birlikte her iki hukuk sisteminde de yükümlülüğün kaynağının medeni hukuk olduğu, yükümlülüklerin sınırlarının TMK ve BGB hükümleriyle belirlendiği görülmektedir. Fail bakımından her iki sistem de suç özgü suç niteliğinde olduğu için yalnızca bakım, eğitim veya nafaka yükümlüsü kişiler fail olabilmektedir. Ayrıca iştirak ve içtima hükümleri de her iki hukukta benzer biçimde özgü suç niteliğinin sonuçlarına göre şekillenmektedir.

Sonuç olarak ceza hukukunun son çare olması (ultima ratio) ilkesi gereği yükümlülüklerin ihlaliyle suçun oluşması TCK m. 233/1'deki suçun kapsamı son derece genişlemektedir. Nitekim yükümlülüklerin ihlalinde, hukuki sorumluluk söz konusu olabileceği gibi kimi durumlarda tazyik hapsi gibi idari yaptırımlar da uygulanabilmektedir. Alman hukukunda olduğu gibi suçun oluşmasında en azından potansiyel tehlikenin aranması daha yerinde olacaktır. Bu öneri, ceza hukukunun son çare olma niteliğiyle daha uyumlu olacaktır. Ayrıca hükümde nafaka yükümlülüğünün açıkça belirtilmesi uygulamada Yargıtay yorumlarına duyulan ihtiyacı azaltacak ve normun belirlilik ilkesine daha uygun hale gelmesini sağlayacaktır. Özetle, TCK m. 233/1'de söz konusu değişikliklerin yapılması hem hukuki belirliliği güçlendirecek hem de son çare olma ilkesi bakımından daha yerinde olacaktır.

Bu bilgiler ışığında TCK'nın 233. maddesinin birinci fıkrası bakımından aşağıda yer alan şekilde bir kanun düzenlemesi yapılması tarafımızca önerilmektedir:

“Bakımı, eğitimi veya geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kişiye karşı bu yükümlülüklerini uzun süreli veya ağır bir surette ihmal ederek, mağdurun temel yaşam ihtiyaçlarının tehlikeye düşmesine sebep olan kişi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Mağdurun çocuk olması veya bakım yükümlülüğünün ihlali onu bedensel ya da psikolojik gelişimini ciddi şekilde tehlikeye sokması halinde fail hakkında iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen fail hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez”.

Kanun metni önerisiyle birlikte, failin yükümlülüğü ihlali sonucunda oluşabilecek maddi ve manevi zararların etkili biçimde önlenmesi, mağdurun korunması ve caydırıcılığın sağlanması amaçlanmıştır. Özellikle çocuğun üstün yararı ve aile içi sorumlulukların ihlali karşısında etkin bir ceza hukuku müdahalesi gerekliliği bu düzenlemeyle vurgulanmak istenmiştir.

KAYNAKÇA

- Altunkaş A, ‘Türk Ceza Kanunu’nda Aile Hukukunda Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali’ (2017) 5(2) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 15-56.
- Artuk M.E, Gökçen A, Alşahin M.E ve Çakır K, Ceza Hukuku Genel Hükümler (16. Baskı, Adalet Yayınevi 2022).
- Aytekin İnceoğlu A ve İnceoğlu M.M, ‘Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçları’ (2012) 9(2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Duygun Yarsuvat’a Armağan 349-386.
- Bayraktar K ve Eroğlu F, ‘Aile İçi Şiddete İlişkin Ceza Kanunu Çerçevesinde Genel Bir İnceleme’ (2011) 9(2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 63-112.
- Bayraktar K, Evik V.S, Kangal ZT, Memiş Kartal P, Yıldız A.K, Zafer H, Akyürek G, Aksoy Retornaz E, Bostancı Bozbayındır G, Evik A.H, Altunç S, Aytekin İnceoğlu A ve Eroğlu F, Özel Ceza Hukuku-Cilt VII- Genel Ahlaka Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar, (On İki Levha Yayıncılık 2020 (On İki Levha Yayıncılık 2021).
- Bosch N ve Schittenhelm U, ‘StGB § 170’ ve ‘StGB § 171’ içinde Eisele J (ed.) Tübingen Kommentar Strafgesetzbuch (31. Auflage, C.H.Beck 2025).
- Bozbayındır A.E, Türk ve Mukayeseli Ceza Hukukunda Olası Kast Kavramı ve Sınırları (Adalet Yayınevi, 2018).
- Dural M, Oğuz T ve Gümüş M.A, Türk Özel Hukuku-Cilt III Aile Hukuku (Filiz Kitabevi 2025).
- Frommel M ve Schramm E, ‘StGB § 170’ ve ‘StGB § 171’ içinde Kindhäuser U, Neumann U, Paeffgen H ve Saliger F (eds.) Nomos Kommentar-Strafgesetzbuch, BT (6. Auflage, Nomos 2023).

- Geisler C, Die strafrechtliche Behandlung von Eltern minderjähriger Täter-
Strafbares Unterlassen im Rahmen der unechten
Unterlassungsdelikte und § 171 StGB (Doktora Tezi, Georg-
August-Universität Göttingen 2003).
- Heuchemer M ve von Heintschel-Heinegg B, ‘StGB § 171’, içinde von
Heintschel-Heinegg B ve Kudlich H, Beck’scher Online
Kommentar-StGB (66. Auflage, C.H. Beck 2025).
- Höhne L, Die Verletzung der Unterhaltspflicht gemäß § 170 I StGB (Duncker
& Humblot 2024).
- Kindhäuser U ve Hilgendorf E, Strafgesetzbuch Lehr- und Praxiskommentar
(10. Auflage, Nomos 2025).
- Koca M ve Üzülmöz İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (17. Baskı,
Seçkin Yayıncılık 2024).
- Lackner K, Kühl K ve Heger M, ‘StGB § 170’ ve ‘StGB § 171’,
Strafgesetzbuch Kommentar (30. Auflage, C.H.Beck 2023).
- Nuhoğlu A., Aile Düzenine Karşı Suçlar (Beta 2009).
- Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, Türk Ceza Kanunu-
Cilt 5 (Adalet Yayınevi, 2010).
- Özbek V.Ö, Doğan K, Meraklı S, Bacaksız P ve Başbüyük İ, Türk Ceza
Hukuku Genel Hükümler (15. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).
- Özgenç İ, Türk Ceza Hukuku (20. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).
- Ritscher C, ‘StGB § 170’ ve ‘StGB § 171’ içinde Schäfer J (ed.) Münchener
Kommentar zum StGB, Band 3 (5. Auflage, C.H.Beck 2025).
- Uçar M.A, Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası (Yetkin Yayınları 2003).
- von Heintschel-Heinegg B, ‘StGB § 170’, içinde von Heintschel-Heinegg B
ve Kudlich H, Beck’scher Online Kommentar-StGB (66.
Auflage, C.H. Beck 2025).

- Wiedner S, ‘StGB § 170’ ve ‘StGB § 171’ içinde Cirener G, Radtke H, Saan R.R, Rönnau T ve Schluckebier W (eds.) Leipziger Kommentar Strafgesetzbuch, Band 9 (13. Auflage, De Gruyter 2022).
- Yılmaz B.I, Türk Ceza Kanununda Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali (Beta 2012).
- Zafer H, ‘Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu (TCK m. 233)’ (2009) 8(2) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 109-149.